

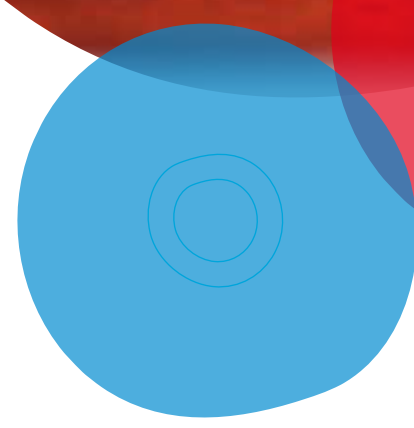
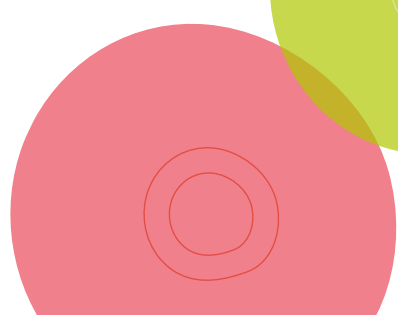
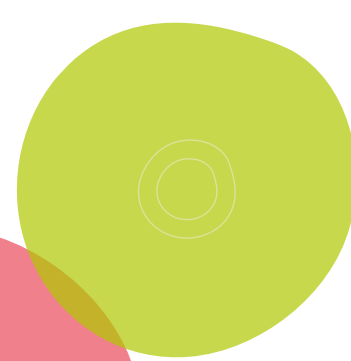
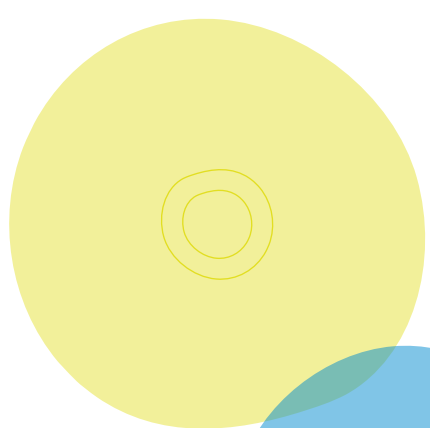
stichting pensioenfonds voor de tandtechniek

Jaarverslag 2009

Inhoud

	Samenvatting	01				
1	Het fonds	04		6	Verantwoordingsorgaan	39
	1.1 Inleiding	05		6.1	Oordeel 2009	40
	1.2 Over het fonds	05		6.2	Reactie bestuur	41
	1.3 Het bestuur	06		7	Deelnemersraad	42
	1.4 De visitatiecommissie	07		7.1	Verslag	43
	1.5 Het verantwoordingsorgaan	08		8	Jaarrekening	45
	1.6 De deelnemersraad	08		8.1	Balans per 31 december 2009	46
	1.7 De geschillencommissie	09		8.2	Staat van baten en lasten over 2009	47
	1.8 Uitbesteding	09		8.3	Kasstroomoverzicht over 2009	49
2	Ontwikkelingen	10		8.4	Algemene toelichting	49
	2.1 Ontwikkelingen financiële positie	11		8.5	Toelichting op de Balans	55
	2.2 Wet-, regelgeving en overheidsbeleid	12		8.6	Toelichting op de staat van baten en lasten	75
	2.3 Overige ontwikkelingen	13		8.7	Overige gegevens	82
	2.4 Goed pensioenfondsbestuur	14		8.8	Actuariële verklaring	83
	2.5 Communicatie	16		8.9	Accountantsverklaring	84
	2.6 Toezichthouder AFM en DNB	17			Bijlagen	86
3	Financieel beleid	19				
	3.1 Inleiding	20				
	3.2 Premie	20				
	3.3 Toeslag	21				
	3.4 Continuïteitsanalyse	21				
	3.5 Pensioenvermogen en voorzieningen	22				
	3.6 Actuariële analyse	24				
	3.7 Beleggingen	25				
	3.8 Risicoparagraaf	31				
4	Uitvoering van de pensioenregeling	33				
	4.1 Inleiding	34				
	4.2 De pensioenregeling	34				
	4.3 Wijzigingen statuten en reglementen	35				
	4.4 Slotopmerkingen	35				
5	Visitatiecommissie	36				
	5.1 Bevindingen	37				
	5.2 Reactie bestuur	38				

Samenvatting

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek
Postbus 318, 3502 GD Utrecht
Telefoon: 030-245 39 22
Internet: www.pensioentandtechniek.nl
E-mail: tandtechniekpensioen@interpolis.nl

Bestuur

De heer P.C.M. Duijndam
De heer W.B. Jagt
De heer mr. C.M.A. van Riet
De heer W. Nieuwenhuis
De heer H. Hofstee
De heer H.B.M. Grutters
De heer M. Raaijmakers
Mevrouw N. Engmann-Van Eijbergen

Visitatiecommissie

Mevrouw P.A. de Bruijn
De heer drs. E.E. Hagen
De heer J.H.M. van de Vall

Verantwoordingsorgaan

De heer W.H. Huiskes
De heer M.H. Pijffers
De heer G.B.T. Stroot

Deelnemersraad

De heer J. van Dijk
De heer J.H. de Jong
De heer G. Bosboom
De heer M.H. Pijffers
De heer G.B.T. Stroot
De heer E. Vastenburger

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (v/h Interpolis Pensioenbeheer B.V.).

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. (v/h Interpolis Vermogensbeheer B.V.).
Syntrus Achmea Vastgoed B.V. (v/h Achmea Vastgoed B.V.).

Adviserend actuaaris

Mevrouw drs. A. Joseph AAG en de heer drs. D.A. de Jong AAG,
Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V., Utrecht.

Certificerend actuaaris

De heer H.A.J. Lohmann AAG, Towers Watson, Raadgevende Actuarissen, Amstelveen.

Externe accountant

De heer drs. H.C. van der Rijst RA, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Amsterdam.

Compliance officer

De heer drs. J. De Graaf RA, Cijff'rs, Den Haag.

Ontwikkelingen

Na een turbulent 2008 is de financiële positie van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek in 2009 voorzichtig hersteld. De dekkingsgraad van het pensioenfonds vertoont weer een licht stijgende lijn. Desondanks blijft waakzaamheid geboden. In 2009 heeft het bestuur besloten om geen toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken.

In het kader van Pension Fund Governance (PFG) is een visitatiecommissie in het leven geroepen. Deze visitatiecommissie heeft het bestuursbeleid van de afgelopen drie jaar onder de loep genomen. Eind 2009 zijn de kandidaten voor het verantwoordingsorgaan benoemd. Het verantwoordingsorgaan zal in 2010 voor de eerste maal vergaderen.

De cumulatieve achterstand op de toeslagverlening bedraagt (over de jaren 2003 tot en met 2009) voor actieve deelnemers: 7,9% en voor pensioengerechtigden en slapers: 4,9%. Voor een uitgebreid overzicht: zie paragraaf 8.6.5 van de jaarrekening.

Financieel beleid

Om aan de doelstelling van het fonds te voldoen moeten er voldoende activa worden gevormd om toekomstige pensioen-uitgaven te kunnen dekken. Het bestuur hanteert hierbij de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid, beleggingsbeleid en de pensioenregeling. De pensioenregeling is een uitkeringsovereenkomst die wordt gefinancierd met een doorsnee-premie. In het kader van de Wet VPL hanteert het fonds verschillende premies voor deelnemers geboren voor 1950 (16% van de pensioengrondslag en 8,5% van het pensioengevend loon) en deelnemers geboren na 1949 (25,5% van de pensioengrondslag).

Als de financiële middelen van het fonds het toelaten, streeft het bestuur ernaar om jaarlijks de pensioenrechten en de pensioenaanspraken aan te passen aan de stijging van de CBS-consumenten-prijsindex 'alle huishoudens afgeleid'.

Het bestuur heeft, gezien de financiële positie van het fonds, besloten om per 1 januari 2009 geen toeslag te verlenen.

Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het fonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het fonds reserveert namelijk geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Het jaar 2009 was wat beleggingsresultaten betreft een uitstekend jaar. Het beleggingsrendement bedroeg 11,6%. Over 2009 is een z-score behaald van 0,17. De performancetoets over de periode januari 2005 tot en met december 2009 bedraagt 0,85. Daarmee blijft de performancetoets ruimschoots boven het vereiste minimum.

Uitvoering van de pensioenregeling

In de uitvoering van de pensioenregeling hebben zich in 2009 geen belangrijke veranderingen voorgedaan.

Oordeel van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft afdoende informatie aan het verantwoordingsorgaan verstrekt om zich een oordeel te vormen. Het handelen van het bestuur is in 2009 in overeenstemming geweest met de statuten en reglementen. De motivatie ten aanzien van het bestuursbesluit tot het niet afdekken van het renterisico is door het verantwoordingsorgaan niet te traceren.

Verslag deelnemersraad

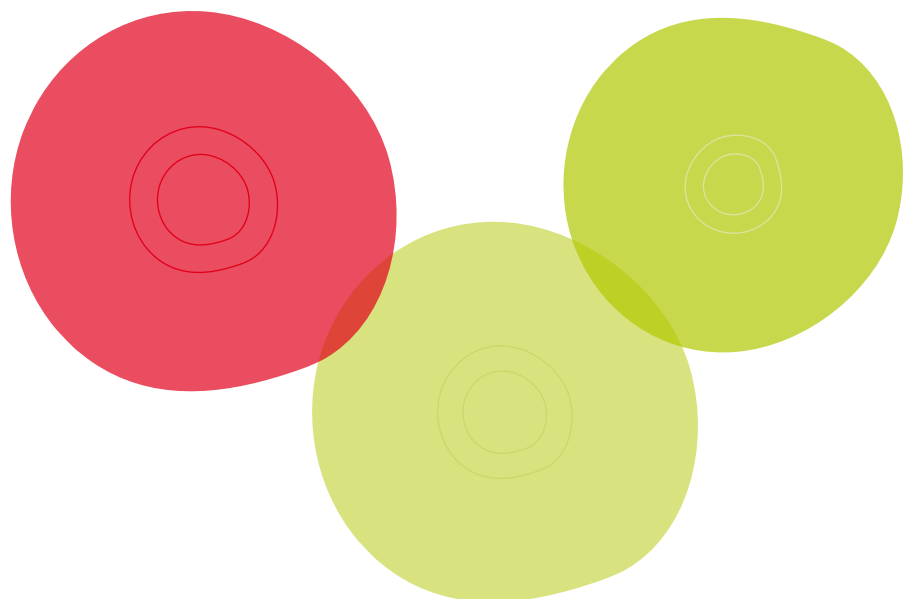
De deelnemersraad is in 2009 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen. De belangrijkste onderwerpen waren het herstelplan, het jaarverslag 2008, de hoogte van de premie en franchise voor 2010 en de toeslagverlening. Over alle onderwerpen heeft de deelnemersraad het bestuur positief geadviseerd. Voor 2010 staan onder andere de onderwerpen evaluatie herstelplan en het toeslagenlabel op de agenda.

Verslag van de deelnemersraad

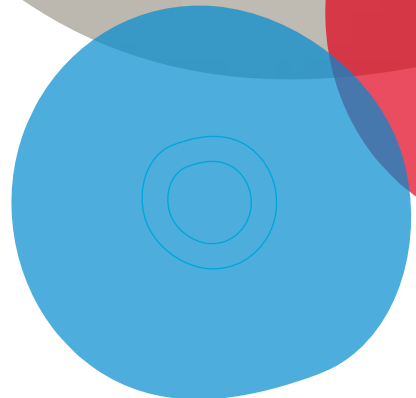
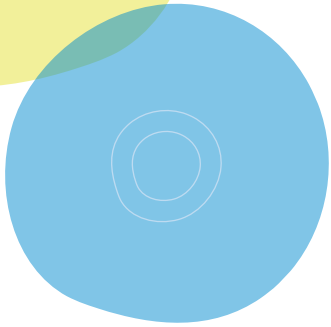
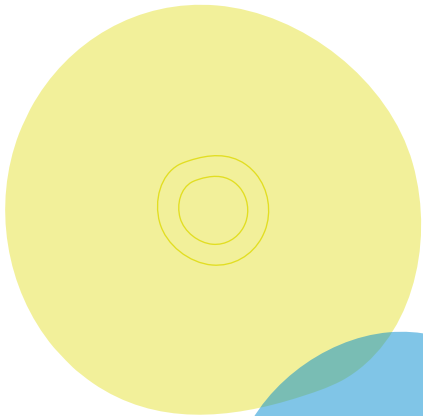
De deelnemersraad is in het verslagjaar vijfmaal bijeen gekomen en heeft tweemaal gezamenlijk vergaderd met het bestuur van het fonds. Zij heeft hierbij gebruik gemaakt van haar recht tot advisering en van het recht om van gedachten te wisselen met het bestuur over zaken die nu en in de toekomst van belang zijn voor deelnemers, oud-deelnemers en gepensioneerden. De deelnemersraad heeft in 2009 over een groot aantal onderwerpen geadviseerd.

Kerncijfers

Bedragen x€1.000	2009	2008
Pensioenvermogen	510.547	437.356
Voorziening pensioenverplichtingen	471.166	445.077
Aanwezige dekkingsgraad	108%	98%
Deelnemers	4.104	3.993
Gewezen deelnemers	6.486	6.244
Pensioengerechtigden	1.306	1.411
Werkgevers	696	610

1 Het fonds

1.1 Inleiding

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek heeft verschillende organen, zoals het bestuur, de deelnemersraad, het verantwoordingsorgaan, de Beleggingsadviescommissie en de DVO-commissie. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij het fonds betrokken. In dit hoofdstuk stelt het fonds de bestuursorganen en externe partijen voor. Allereerst volgen de doelstelling en een aantal algemene gegevens van het fonds.

1.2 Over het fonds

1.2.1 Naam en vestigingsplaats

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek (hierna: het fonds) is opgericht in 1967 en statutair gevestigd in Utrecht. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178164. De laatste statutenwijziging vond plaats op 1 januari 2008. Het fonds is aangesloten bij de Vereniging voor Bedrijfstakpensioenfondsen (VB).

1.2.2 Doelstelling

Doelstelling van het fonds is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden met inachtneming van de statuten en reglementen. Het fonds probeert dit doel te bereiken door premies te innen bij de aangesloten ondernemingen. De gelden worden belegd en beheerd en het fonds doet daaruit uitkeringen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

1.2.3 Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties benoemen leden in het bestuur en/of de deelnemersraad:

1. Vereniging van Laboratoriumhoudende Tandtechnici in Nederland (VLHT)
Postbus 29
2900 LC Capelle aan den IJssel
(010) 450 36 71

2. Branchevereniging Tandtechniek (BvT)
Postbus 658
3700 AR Zeist
(030) 691 57 54
3. Nederlandse Werkgeversvereniging Tandtechniek (NWVT)
Postbus 26
9700 AA Groningen
(050) 526 05 93
4. FNV Bondgenoten (FNV)
Postbus 9208
3506 GE Utrecht
(030) 273 82 22
5. De Unie, vakbond voor Industrie en Dienstverlening (De Unie)
Postbus 400
4100 AK Culemborg
(0345) 851 961
6. CNV Bedrijvenbond, vanaf 2010 CNV Vakmensen (CNV)
Postbus 2550
3500 GM Utrecht
(023) 565 10 52

1.2.4 Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende externe partijen.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (v/h Interpolis Pensioenbeheer B.V.).

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.
Syntrus Achmea Vastgoed B.V.

Adviserend actuaaris

Mevrouw drs. A. Joseph AAG en de heer drs. D.A. de Jong AAG,
Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V., Utrecht.

Certificerend actuaris

De heer H.A.J. Lohmann AAG, Towers Watson, Raadgevende Actuarissen, Amstelveen.

Externe accountant

De heer drs. H.C. van der Rijst RA, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Amsterdam.

Compliance officer

De heer drs. J. de Graaf RA, Cijf'rs, Den Haag.

1.3 Het bestuur

1.3.1 Samenstelling

Leden werkgevers	Benoemd tot	Plaatsvervanger	Organisatie
De heer P.C.M. Duijndam	2012	Vacature	VLHT
De heer W.B. Jagt	2014	Vacature	VLHT
De heer mr. C.M.A. van Riet	2014	Vacature	BvT
De heer W. Nieuwenhuis	2010	De heer P.H.W.M. Peters	NWVT

Leden werknemers	Benoemd tot	Plaatsvervanger	Organisatie
De heer H. Hofstee	2014	Vacature	FNV
De heer H.B.M. Grutters	2014	Vacature	FNV
De heer M. Raaijmakers	2012	Vacature	De Unie
Mevrouw N. Engmann - van Eijbergen	2012	Vacature	CNV

In 2009 waren de heren H. Hofstee en P.C.M. Duijndam respectievelijk voorzitter en secretaris van het fonds.

De samenstelling van het bestuur is in 2009 als volgt gewijzigd:

- Per 1 januari 2009 is de heer W.H. Huiskes (BvT) afgetreden als bestuurslid.
- De heer W.B. Jagt (VLHT) is op 1 februari 2009 benoemd tot bestuurslid.
- De heer H.B.M. Grutters (FNV Bondgenoten) is op 1 maart 2009 benoemd tot bestuurslid.

1.3.2 Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2009 vier keer vergaderd. De vergaderingen vonden plaats op 19 maart, 16 juni, 1 oktober en 9 december. Op 10 december 2009 heeft de zelfevaluatie plaatsgevonden.

1.3.3 Bestuurlijke commissies

In verband met toenemende complexiteit en de vele taken van het bestuur heeft het fonds een aantal bestuurlijke commissies ingesteld. Deze commissies doen voorbereidend werk in kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Zij kunnen in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en consequenties van te nemen beleidsbeslissingen. Tevens kan voor verdere uitvoering van besluiten een specifiek mandaat aan de commissies worden verleend. De leden van de bestuurlijke commissies kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen. De commissies zijn bij voorkeur paritair samengesteld.

In 2009 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

Beleggingsadviescommissie

Het bestuur van het fonds laat zich op vermogensbeheergebied ondersteunen door de Beleggingsadviescommissie (BAC). De BAC geeft gevraagd en ongevraagd adviezen aan het bestuur van het fonds ten behoeve van het door het bestuur vast te stellen beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan. De BAC is samengesteld uit drie bestuursleden. De beleggingscommissie krijgt ondersteuning van specialisten van Syntrus Achmea Vermogensbeheer. De beleggingscommissie vergaderde in 2009 vijf keer. De vergaderingen vonden plaats op 26 februari, 19 mei, 8 juli, 31 augustus en 18 november.

DVO-commissie

De DVO-commissie richt zich op de dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de pensioenuitvoerder. De commissie heeft als doel de dienstverlening van de pensioenuitvoerder inzichtelijk te maken en de kwaliteit van die dienstverlening vast te leggen.

De commissie bestaat uit twee bestuursleden. De DVO-commissie kwam in 2009 vier keer bij elkaar. De vergaderingen vonden plaats op 15 april, 19 mei, 1 oktober en 18 november.

Geschillencommissie

De geschillencommissie adviseert bij geschillen over besluiten van het bestuur. Het kan gaan om geschillen met deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden of werkgevers. In het verslagjaar hebben zich geen geschillen voorgedaan.

Adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten

Het fonds heeft een adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten. Deze commissie adviseert het bestuur bij bezwaar-

schriften van belanghebbenden wegens het niet verlenen van een vrijstelling. In het verslagjaar zijn geen geschillen of bezwaren ingediend.

1.4 De visitatiecommissie

1.4.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie is als volgt:

- Mevrouw P.A. de Bruijn, vanaf 2008 werkzaam als Hoofd Arbeidszaken bij de MO groep; vanaf 2002 werkgeversvoorzitter bedrijfstakpensioenfonds Hiswa;
- De heer drs. E.E. Hagen; vanaf 2007 Hoofd Beleggingen bij het Pensioenfonds Horeca en Catering; sinds 2007 lid beleggingscommissie van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfonds; en
- De heer J.H.M. van de Vall; werkgeversvoorzitter bedrijfstakpensioenfonds Bakkersbedrijf; commissaris ABAB Accountants en Juristen; voorzitter Commissie Sociale Zaken MKB Nederland.

De visitatie vond plaats op 9 december 2009. De bespreking van het visitatierapport met een delegatie van het bestuur vond plaats op 2 februari 2010.

1.5 Het verantwoordingsorgaan

1.5.1 Samenstelling en vergaderdata

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit drie leden: een deelnemer, een gepensioneerde en een werkgever. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- Branchevereniging Tandtechniek (BvT)
- De Unie, vakbond voor Industrie en Dienstverlening (De Unie)
- CNV Bedrijvenbond (CNV)

Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 2009 als volgt samengesteld:

Leden	Benoemd tot	Organisatie
De heer W.H. Huiskes	2012	BvT
De heer G.B.T. Stroot	2012	De Unie
De heer M.H. Pijffers	2012	CNV

Er is in 2009 niet vergaderd, aangezien het verantwoordingsorgaan pas aan het eind van het verslagjaar voltallig was.

1.6 De deelnemersraad

1.6.1 Samenstelling

De deelnemersraad bestaat uit acht leden: vier deelnemers en vier gepensioneerden. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- FNV Bondgenoten (FNV)
- De Unie, vakbond voor Industrie en Dienstverlening (De Unie)
- CNV Bedrijvenbond (CNV)

De deelnemersraad is op 31 december 2009 als volgt samengesteld:

Leden deelnemers	Benoemd tot	Organisatie
De heer J.H. de Jong	2011	FNV
De heer E. Vastenburg	2011	FNV
De heer G.B.T. Stroot	2011	De Unie
De heer M.H. Pijffers	2011	CNV

Leden gepensioneerden	Benoemd tot	Organisatie
De heer J. van Dijk	2011	FNV
De heer G. Bosboom	2011	CNV
Vacature		FNV
Vacature		De Unie

1.6.2 Vergaderdata en studiedagen

De deelnemersraad heeft in 2009 vijf keer vergaderd. De vergaderingen vonden plaats op 1 april, 9 juni, 23 september en 24 november. Op 24 maart vond een extra vergadering plaats, waarin door de deelnemersraad het herstelplan van het fonds werd besproken. Deze vergadering werd bijgewoond door een delegatie van het bestuur. Op 24 november heeft de deelnemersraad de cursus 'Beleggingen' gevolgd. Deze cursus werd gegeven door de vermogensadviseur van het fonds.

1.7 De geschillencommissie

1.7.1 Samenstelling en vergaderdata

In 2008 heeft een aantal pensioenfondsen in administratie bij Syntrus Achmea Pensioenbeheer besloten een gezamenlijke geschillencommissie op te zetten. Het bestuur heeft besloten om gebruik te maken van deze gezamenlijke geschillencommissie. De geschillencommissie adviseert bij geschillen over besluiten van het bestuur. Het kan gaan om geschillen met deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden of werkgevers.

In het verslagjaar zijn nog geen leden c.q. secretaris benoemd. In het verslagjaar hebben zich geen geschillen voorgedaan; de geschillencommissie heeft daarom in 2009 niet vergaderd.

1.8 Uitbesteding

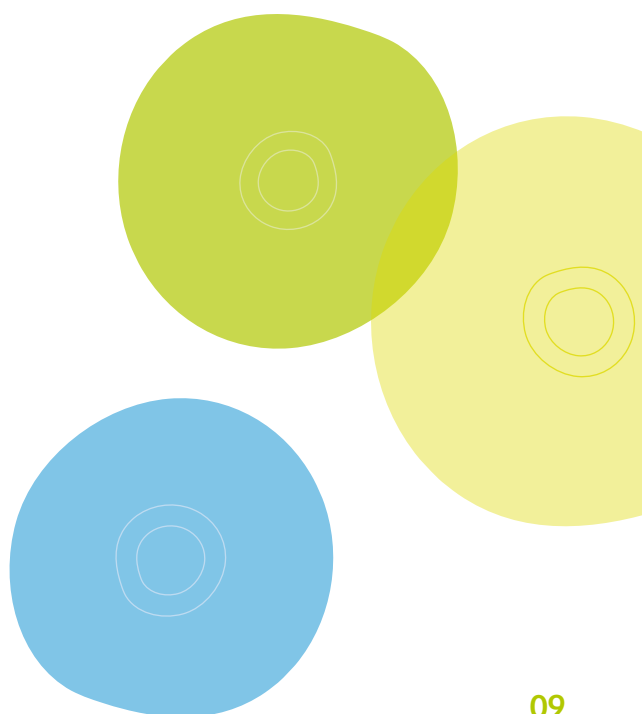
Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogens- en vastgoedbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea. Het bestuur heeft Syntrus Achmea gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden.

Syntrus Achmea bestaat uit drie rechtspersonen:
Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (v/h Interpolis Pensioenbeheer B.V.)
Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. (v/h Interpolis Vermogensbeheer B.V.)
Syntrus Achmea Vastgoed B.V. (v/h Achmea Vastgoed)

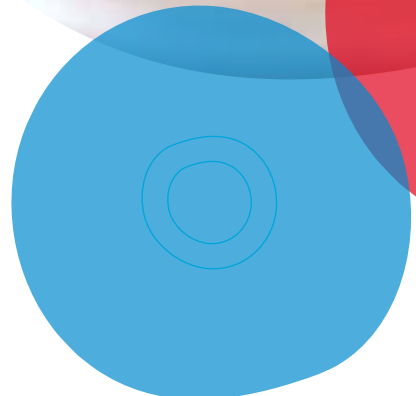
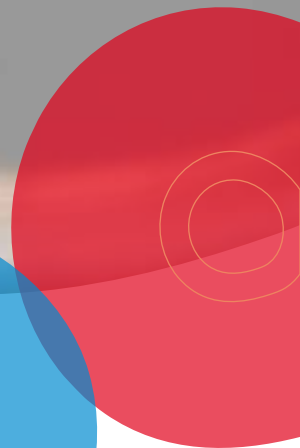
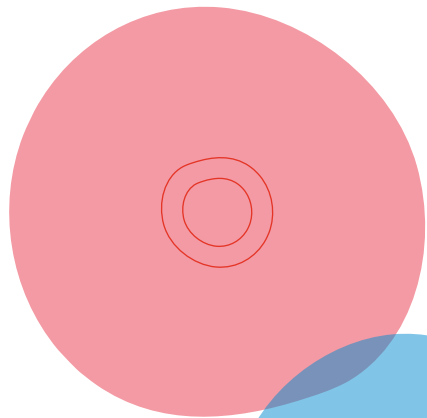
Het fonds en Syntrus Achmea hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in een beheerovereenkomst. Bij deze vierpartijenovereenkomst zijn het fonds en de genoemde bedrijfs- onderdelen van Syntrus Achmea partij.

Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in aparte dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) voor pensioenbeheer, vermogensbeheer en vastgoedbeheer. Alle overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. Het bestuur en de uitvoerder leggen eventuele nieuwe afspraken altijd contractueel vast.

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. heeft in 2009 elk kwartaal aan het bestuur gerapporteerd over de DVO-afspraken. Van Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. en Syntrus Achmea Vastgoed B.V. ontving het bestuur een jaarrapportage over 2009.

2 Ontwikkelingen

2.1 Ontwikkelingen financiële positie

Pensioenfondsen in onderdekking

Het jaar 2009 stond in het licht van de economische crisis als gevolg van de kredietcrisis. Aan het begin van 2009 waren er forse verliezen op de beurzen. Daarnaast was sprake van een lage rente. Als gevolg hiervan verkeerden enkele honderden pensioenfondsen begin 2009 in onderdekking. Dat wil zeggen dat er onvoldoende financiële middelen waren om aan alle (toekomstige) verplichtingen te voldoen.

De dekkinggraad van een pensioenfonds geeft de verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen van een pensioenfonds. De Pensioenwet stelt regels voor het geval de dekkinggraad van een pensioenfonds onvoldoende is. Pensioenfondsen zijn verplicht een 'dekkingstekort' of 'reservetekort' direct te melden bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB). Het pensioenfonds heeft een dekkingstekort als de dekkinggraad lager is dan ongeveer 105% en een reservetekort als de dekkinggraad lager is dan 121%.

Vanwege de onderdekking moesten bijna alle pensioenfondsen een kortetermijnherstelplan bij de toezichthouder DNB indienen. De deadline daarvoor was 1 april 2009. Volgens de Pensioenwet moet een pensioenfonds binnen drie jaar weer een dekkinggraad van meer dan 105% hebben. Begin 2009 zag het er naar uit dat veel pensioenfondsen pensioenaanspraken en pensioenrechten zouden moeten korten om te voldoen aan de eis dat binnen drie jaar de dekkinggraad weer 105% zou zijn. Dat vond minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) een onevenredig zwaar gevolg van het hanteren van een termijn van drie jaar. Daarom werd de hersteltermijn tijdelijk verlengd naar vijf jaar. Pensioenfondsen moesten voor 1 april 2009 een plan voor realistisch herstel in vijf jaar indienen bij DNB. Daarin staan ook de maatregelen die het fonds neemt als het niet lukt om binnen vijf jaar een dekkinggraad van 105% te bereiken. DNB toetst jaarlijks of het voldoende lukt om te herstellen. Minister Donner heeft besloten dat eventuele korting op pensioenen en aanspraken kan worden uitgesteld tot 1 april 2012. Daardoor wordt een eventuele korting niet overhaast en overbodig doorgevoerd.

Bij het opstellen van het herstelplan moet het bestuur zich laten leiden door een evenwichtige belangenafweging. Dat betekent dat de belangen van degenen die nu pensioen opbouwen en de gepensioneerden evenwichtig in het herstelplan verwerkt moeten zijn. DNB beoordeelde de herstelplannen ook daarop.

Herstelplan

In 2008 is door de kredietcrisis en de dalende rente een reserve-tekort en een dekkingstekort ontstaan. Het fonds heeft in december 2008 een geïntegreerd lange- en kortetermijnherstelplan opgesteld om de dekkinggraad en de reserves zo snel mogelijk weer op peil te brengen. Het fonds heeft op 24 maart 2009 het herstelplan ingediend bij DNB. Het herstelplan is op 22 juli 2009 door DNB goedgekeurd.

Het fonds heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid die de Minister heeft geboden om binnen vijf jaar (in plaats van drie jaar; dus uiterlijk op 31 december 2013) het minimaal vereiste vermogen te bereiken. Het bestuur heeft zich bij het opstellen van het herstelplan laten adviseren door de deelnemersraad en de beleggingscommissie.

Het herstelplan is opgesteld met inachtneming van de door DNB voorgeschreven uitgangspunten. Net zoals bij de modelmatige aanpak is ook het herstelplan een benadering van de werkelijkheid. De werkelijke ontwikkeling van de dekkinggraad kan in positieve of negatieve zin afwijken van het verwachte herstelpad, waardoor de financiële positie van het fonds zich sneller of langzamer kan herstellen dan voorzien.

Uit het herstelplan blijkt dat het fonds het dekkingstekort binnen vijf jaar kan opheffen zonder aanpassingen in het huidige beleid. Het ziet er wel naar uit dat het fonds een aantal jaren geen toeslagen kan verlenen. Als tijdens de uitvoering van het plan blijkt dat herstel in de resterende periode niet haalbaar is, zal het fonds opnieuw kijken naar maatregelen zoals bijvoorbeeld verlaging van het opbouwpercentage en verhogen van de premie. In dit proces zal het bestuur steeds een evenwichtige belangenafweging maken. Het fonds verwacht binnen de wettelijke termijn van vijftien jaar hersteld te zijn tot het vereist vermogen (31 december 2008: 121%).

Het fonds vertoont herstelkracht. Het herstel gaat in werkelijkheid sneller dan verwacht. Dit komt voornamelijk door de gunstige ontwikkelingen op de aandelen- en rentemarkten. Hierdoor loopt het fonds voor op het oorspronkelijke pad voor herstel. De dekkinggraad bedroeg op 31 december 2008 98%; op 31 december 2009 bedroeg de dekkinggraad 108%.

Door het bestuur is de voorgeschreven jaarlijkse evaluatie van het herstelplan uitgevoerd. Deze evaluatie heeft niet geleid tot bijstelling van de oorspronkelijke uitgangspunten van het herstelplan.

Door lage dekkingsgraad geen waardeoverdracht

Als een werknemer van baan verandert, mag hij zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Is de dekkingsgraad van het fonds lager dan 100%, dan mag het pensioenfonds waardeoverdrachten niet uitvoeren. Het moet deze volgens de Pensioenwet 'opschorten'. Veel fondsen hebben in 2009 een aantal maanden een dekkingsgraad van minder dan 100% gehad; sommige fondsen hebben daar nog steeds mee te maken. De situatie dat veel pensioenfondsen tegelijkertijd in onderdekking waren, had zich nog niet eerder voorgedaan.

Ook het fonds had in de periode december 2008 tot en met maart 2009 een dekkingsgraad lager dan 100%.

Op 30 april 2009 was de dekkingsgraad van het fonds weer 100%. Om te voorkomen dat waardeoverdrachten worden gestart en vlak daarna weer moeten stoppen heeft het bestuur besloten dat de dekkingsgraad gedurende 3 maanden 100% of meer moet zijn voordat de waardeoverdrachten weer worden opgestart. De toezichthouder is het hiermee eens. Dit betekent dat het fonds sinds 1 juli 2009 weer meewerkt aan waardeoverdrachten. Of een verzoek om waardeoverdracht daadwerkelijk afgehandeld kan worden hangt ook af van de situatie van het andere fonds.

Z-score

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het behaalde rendement van het pensioenfonds en het rendement van de benchmark. Als het pensioenfonds met haar beleggingen precies de benchmark volgt, dan is er geen afwijking. Veel pensioenfondsen proberen echter een betere score te behalen dan de benchmark. Dit brengt het risico van een afwijking in negatieve zin met zich mee. Wijkt het pensioenfonds over een periode van 5 jaren te veel in negatieve zin af van de benchmark, dan kunnen werkgevers vragen om vrijstelling van deelname aan het pensioenfonds.

De z-score 2008 van het Pensioenfonds was -0,49. De z-score 2009 bedraagt 0,17. Het pensioenfonds voldoet met deze score aan de gestelde normen.

2.2 Wet-, regelgeving en overheidsbeleid

Regeling deeltijd-WW

Minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid maakte het in het verslagjaar mogelijk om werknemers tijdelijk met deeltijd-WW te laten gaan voor maximaal 50%. Door werktijdverkorting van hun werknemers aan te vragen konden werkgevers de eerste schokgolf van de kredietcrisis opvangen.

Op basis van de regeling voor deeltijd-WW krijgt de werknemer over de niet gewerkte uren een WW-uitkering als hij aan de criteria van de Werkloosheidwet (WW) voldoet. Over een eventuele aanvulling op de WW over de niet gewerkte uren moeten werkgever(s) en werknemers afspraken maken; uitgangspunt is dat (standaard) geen aanvulling plaatsvindt.

De wijze waarop de pensioenopbouw plaatsvindt, blijft hetzelfde voor het gedeelte dat de werknemer werkzaam is. Of de pensioenopbouw wordt voortgezet voor de niet gewerkte uren gedurende de deeltijd-WW periode zal afhangen van wat sociale partners hebben geregeld in de betreffende pensioenregeling of cao. Fiscaal is het toegestaan dat de pensioenopbouw wordt voortgezet op basis van het loon dat direct voorafgaat aan de deeltijd-WW. Voor werknemers van 40 jaar en ouder kan de pensioenopbouw voor het deeltijd-WW-gedeelte in principe worden voortgezet via FVP.

Minister Donner heeft de deeltijd-WW-regeling verlengd tot 1 april 2010; de regeling stopt als het beschikbare geld eerder op is.

FVP regeling: geen nieuwe instroom per 1 januari 2011

De Stichting Financiering Voortzetting Pensioenverzekering (FVP) helpt werklozen van 40 jaar en ouder pensioen op te bouwen. FVP heeft in december 2008 bekendgemaakt dat de FVP-regeling een jaar langer blijft bestaan. De regeling loopt nu door tot 1 januari 2011. Werknemers die vóór 2011 in de WW terecht komen, kunnen nog een FVP-bijdrage aanvragen. Werknemers die daarna WW-gerechtigd worden niet meer. Werknemers die in 2010 werkloos worden, kunnen geconfronteerd worden met een korting op hun FVP-bijdrage. Het FVP-bestuur beslist daar later over.

Vergrijzing en ontgroening: overheid verhoogt AOW leeftijd

In 2009 was sprake van een economische recessie en een toenemende werkloosheid. Aan de andere kant ontstaat de komende jaren door vergrijzing en ontgroening juist een verminderd arbeidsaanbod en een verwacht tekort aan beschikbare arbeid. Daarnaast is sprake van een stijgende levensverwachting van mannen en vrouwen. Redenen voor het kabinet om de AOW-leeftijd te willen verhogen naar 67 jaar. Werkgevers en werknemers vertegenwoordigd in de Sociaal Economische Raad (SER) kregen tot eind september de gelegenheid te komen met een (betaalbaar) alternatief plan voor de verhoging van de AOW-leeftijd. Dat is niet gelukt. Sociale partners zijn het niet eens geworden over de AOW-leeftijd en de gevolgen voor aanvullende pensioenen. Het kabinet kwam vervolgens met een concreet wetsvoorstel om de AOW-leeftijd in twee stappen te verhogen naar 67 jaar. Eind februari 2010 viel het kabinet. Het onderwerp AOW-leeftijd werd vervolgens controversieel verklaard. Hierdoor wordt het onderwerp AOW pas na de verkiezingen in juni 2010 weer opgepakt.

2.3 Overige ontwikkelingen

Pensioenregister van start

In de Pensioenwet is bepaald dat de pensioenuitvoerders een pensioenregister inrichten. Het register gaat alle Nederlandse pensioenregelingen via internet toegankelijk maken. Iedereen tussen de 15 en 65 jaar met een burgerservicenummer en een DigiD kan straks inloggen en een overzicht opvragen van zijn eigen pensioenregelingen en AOW-rechten. Zo kan iedere Nederlander straks duidelijk zien hoe hoog zijn totale oudedagsvoorziening is, bij welke pensioenuitvoerder het pensioen is opgebouwd en waar hij terecht kan voor meer informatie. Op 7 mei 2008 is de Stichting Pensioenregister opgericht, een samenwerkingsverband van de pensioenkoepels, verzekeraars en Sociale Verzekeringsbank. De stichting begeleidt de ontwikkeling van het pensioenregister. De pensioensector draagt de kosten zelf. Het is de bedoeling dat het register per 1 januari 2011 van start gaat. Volgens de wet moet het pensioenfonds elke vijf jaar informatie aan gewezen deelnemers verstrekken over hun opgebouwde pensioenaanspraken. Dit geldt overigens alleen voor degenen die na 1 januari 2008 gewezen deelnemer zijn geworden én de gewezen deelnemers die zich bij de pensioenuitvoerder hebben gemeld met het verzoek om hen deze informatie te verstrekken. Dat betekent bijvoorbeeld dat het niet verplicht is om informatie te verstrekken over gewezen deelnemers

die voor 1 januari 2008 gewezen deelnemer zijn geworden. Een verzoek via het pensioenregister wordt gezien als een wettelijk verzoek om gewezen deelnemersinformatie te verstrekken. Het is dan ook bijna onvermijdelijk om ook aan degenen die gewezen deelnemer zijn geworden voor 1 januari 2008 informatie te verstrekken. In 2009 is bij de uitvoerder, Syntrus Achmea, een project gestart voor de tijdige invoering van het pensioenregister. Syntrus Achmea heeft de pensioenfondsbesturen betrokken bij de voorbereidingen van het pensioenregister.

Drie commissies voor de toekomst van het pensioenstelsel

De financiële crisis van 2008-2009 heeft veel maatschappelijke onrust veroorzaakt over de betrouwbaarheid van het financiële stelsel. Pensioenfondsen zijn daar onderdeel van. Het Nederlandse pensioenstelsel is robuust gebleken, zelfs tijdens de crisis. Toch heeft de crisis ook de kwetsbaarheden van ons pensioenstelsel blootgelegd. Minister Donner stelde daarom in het voorjaar van 2009 een drietal commissies in om onderzoek te verrichten naar het Nederlandse pensioenstelsel. Ten tijde van het verschijnen van dit jaarverslag zijn de rapporten van deze drie commissies inmiddels verschenen.

Minister Donner heeft de Commissie Parameters (ook wel Commissie Don) ingesteld. In de Pensioenwet is voor de financiering van pensioenfondsen een Financieel Toetsingskader (FTK) vastgesteld. Het doel hiervan is de pensioentoezegging van deelnemers bij pensioenfondsen te beschermen. Deze commissie Don toetste onder andere of de regels van het Financieel Toetsingskader voor het berekenen van de pensioenvoorzieningen en de kostendekkende premie nog voldoen. Het FTK bevat verschillende parameters. Deze parameters betreffen veronderstellingen over de toekomstige loon- en prijsontwikkeling, de maximaal te hanteren gemiddelde rendementen op vastrentende waarden en de maximaal te hanteren risicopremies op onder andere aandelen en onroerend goed. In 2009 werd er voor de berekening van de pensioenvoorziening bijvoorbeeld van uit gegaan dat de lonen voortdurend met 3% stijgen, de prijzen met 2% stijgen en er een rendement van 4,5% wordt gemaakt op de vastrentende waarden. De Commissie Don is eind 2009 met een verdeeld advies gekomen. Er verandert daarom in 2010 nog niets aan de parameters, maar voor de jaren daarna worden de veronderstellingen weer bezien. De Commissie beleggingsbeleid en risicobeheer (ook wel bekend als de Commissie Frijns) heeft het beleggingsbeleid van pensioenfondsen, de uitvoering en governance onderzocht en vestigde speciale aandacht op de beheersing van risico's. De Commissie Toekomstbestendigheid aanvullende pensioenregelingen

(Commissie Goudswaard) heeft de toekomst- en schokbestendigheid van de huidige pensioencontracten geanalyseerd. Bij deze analyse is rekening gehouden met de vergrijzing van de Nederlandse bevolking. De centrale vraag van deze commissie is of de pensioencontracten aangepast moeten worden. Beide commissies hebben begin 2010 aanbevelingen aandragen.

Klantenraad

Op 9 oktober 2009 is de Klantenraad van Syntrus Achmea opgericht. Dit is een orgaan waar alle pensioenfondsen die een contract hebben met Syntrus Achmea in zijn vertegenwoordigd. Het belangrijkste doel van de Klantenraad is om gezamenlijk na te denken over belangrijke thema's binnen de pensioenwereld en de impact daarvan op uitvoering en vastgoed/vermogensbeheer. Daarnaast is de Klantenraad een platform om lopende en gewenste ontwikkelingen rondom de dienstverlening en innovaties van Syntrus Achmea te bespreken met de directie van Syntrus Achmea en met de Executive Board van Achmea.

In de Klantenraad heeft elk pensioenfonds twee (niet persoonsgebonden) zetels. Alle fondsen hebben hierdoor evenveel inspraak. De Klantenraad heeft uit haar midden de Raad van Advies gekozen, die paritair is samengesteld. Deze nieuwe Raad van Advies adviseert de directie van Syntrus Achmea en Executive Board gevraagd en ongevraagd. Van de adviezen van de Raad van Advies kan alleen gemotiveerd worden afgeweken. De leden van de Raad van Advies worden voor langere tijd benoemd om continuïteit te waarborgen. Namens het fonds hebben de heren Hofstee en Duijndam zitting in de Klantenraad.

2.4 Goed Pensioenfondsbestuur

In 2005 publiceerde de Stichting van de Arbeid (STAR) de 'Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur'. Deze principes bieden kaders voor zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie. Maar ook andere regels spelen een rol: zo is de Code Tabaksblat van belang voor het beleggingsbeleid. Sinds 2007 zijn de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur van de STAR verankerd in de Pensioenwet. De bedoeling van de principes is dat een pensioenfondsbestuur weet waarvoor het verantwoordelijk is en hoe het die verantwoordelijkheid moet dragen en moet afleggen.

Aandacht voor principes in 2009

Het jaar 2009 stond vooral in het teken van risicobeheer. Kernvraag daarbij is of pensioenfondsen risico's vooraf voldoende in beeld hadden. Dat geldt zowel voor het beleggingsbeleid als voor de verplichtingen.

Zelfevaluatie

Besturen moeten een procedure vaststellen voor een periodieke zelfevaluatie. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en/of te verbeteren. Het bestuur van het fonds heeft op 10 december een dagdeel besteed aan de zelfevaluatie. Aan de hand van een vragenlijst werden de meningen van de bestuursleden over het functioneren van het bestuur en het eigen functioneren als bestuurslid, geïnventariseerd. In een open discussie werden de antwoorden op de vragen besproken.

Het bestuur heeft ondermeer afgesproken dat de notulen van de DVO en de Beleggingsadviescommissie voortaan geagendeerd worden als agendapunt. Uitgezocht zal worden hoe bij andere pensioenfondsen het mandaat en het reglement van de beleggings(advisie)commissie omschreven is.

Daarnaast is afgesproken dat er meer gestuurd zal worden op Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. De evaluatie van dit beleid wordt geagendeerd voor een bestuursvergadering. Tevens zal door middel van een ALM-studie de financiële opzet van het fonds onderzocht worden. Verder zullen onderwerpen voor de bestuursvergaderingen voortaan aan het begin van het jaar worden vastgesteld aan de hand van een jaarplanning. Ten aanzien van tarieven en kosten werd afgesproken dat er een procedure moet worden ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop het fonds leveranciers selecteert, de wijze van budgetteren en het aanbestedingstraject organiseert.

Risicobeheer en compliance

Risicobeheer en compliance vormden in 2009 een speerpunt voor DNB. Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. DNB hanteert hiervoor het FIRM-model met een beschrijving van tien risicocategorieën. FIRM staat voor Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode; dit is een methode om zoveel mogelijk risico's in kaart te brengen.

Principes bij beloningsbeleid

Op 6 mei 2009 hebben DNB en AFM de 'Principes voor beheerst beloningsbeleid' gepubliceerd (verder: de Principes). De Principes zijn gericht op de financiële ondernemingen en op pensioenfondsen die onder toezicht staan van DNB en/of AFM. In een gezamenlijke brief van 24 juni 2009 aan de pensioenfondsen hebben DNB en AFM duidelijk gemaakt dat het beloningsbeleid ook bij pensioenfondsen en hun uitvoerders in lijn moet zijn met de Principes. In de kern is het doel van de Principes: het tegengaan van 'perverse beloningsprikkelers'. Met naleving van de Principes zijn soliditeit, integriteit en voldoen aan verwachtingen bij belanghebbenden van het pensioenfonds gediend. Pensioenfondsen moeten de Principes concreet toepassen op hun situatie en daartoe hun beloningsbeleid kritisch tegen het licht houden en waar nodig aanpassen. Het gaat daarbij niet alleen om de beloning van bestuurders, maar ook om uitbestede werkzaamheden van het pensioenfonds. Het beheerste beloningsbeleid past binnen het thema risicobeheer van een pensioenfonds.

Het bestuur heeft in de vergadering van 1 oktober 2009 het beloningsbeleid van het fonds behandeld. Van de uitvoerder Syntus Achmea is een verklaring inzake het beloningsbeleid ontvangen.

Deskundigheidsbevordering

Het bestuur van het fonds hecht er groot belang aan dat het fonds op deskundige wijze wordt bestuurd. Ook geeft het bestuur zich rekenschap van de eisen die de Pensioenwet, het Besluit uitvoering Pensioenwet en de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur stellen aan de deskundigheid van de bestuurders. Het bestuur van het fonds heeft een deskundigheidsplan waarin de kaders van het toetsen en bevorderen van de collectieve- en individuele deskundigheid van de bestuursleden zijn geschetst. Het deskundigheidsplan van het bestuur gaat van het Plan van Aanpak Deskundigheidsbevordering van de koepelorganisaties van pensioenfondsen uit. In het verslagjaar heeft het fonds aandacht besteed aan deskundigheidsbevordering. Meerdere bestuursleden hebben in 2009 deelgenomen aan een module van de Leergang Besturen van een Pensioenfonds (niveau 2). Permanente scholing op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer is noodzakelijk. De bestuurders volgen daartoe niet alleen opleidingen. Zij bezoeken ook regelmatig themabijeenkomsten van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen, DNB of andere organisaties. Deze bijeenkomsten bieden de bestuursleden daarnaast de mogelijkheid met andere bestuursleden te overleggen over belangrijke ontwikkelingen op het gebied van pensioen en vermogensbeheer.

Intern toezicht

Het intern toezicht is vormgegeven via een visitatiecommissie. De visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige personen. De visitatiecommissie heeft als opdracht om eens per drie jaar het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch te bezien. De leden zijn op geen enkele wijze betrokken bij het functioneren van het fonds. De leden worden benoemd door het bestuur, nadat het verantwoordingsorgaan advies over de beoogde samenstelling heeft uitgebracht. De leden van de visitatiecommissie dienen te beschikken over meerjarige bestuurlijke ervaring en dienen in staat te zijn het functioneren van het bestuur te beoordelen.

De visitatiecommissie dient een onafhankelijk oordeel te vellen over het functioneren van het bestuur als zodanig. In de beoordeling dienen de volgende zaken te worden betrokken:

- het beoordelen van beleids- en bestuursprocedures, bestuursprocessen en de checks and balances binnen het pensioenfonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd;
- het beoordelen van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn.

De visitatiecommissie rapporteert na afronding van de visitatie aan het bestuur. De rapportage wordt opgenomen in het jaarverslag. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de visitatiecommissie zijn vastgelegd in de statuten en verder uitgewerkt in een reglement.

Beleggingsbeleid

Toezichthouder DNB gaf in september aan dat uit eigen DNB-onderzoek blijkt dat een aantal pensioenfondsen de risico's onderschat waaraan zij in hun beleggingsbeleid blootstaan. De beleggingsverliezen in 2008 zijn behalve op de ernst van de crisis en het gevoerde strategische beleid voor een deel ook terug te voeren op de uitvoering van het beleid, aldus DNB. Het DNB-rapport is geanonimiseerd en doorgestuurd aan de commissie Frijns. Deze commissie doet in opdracht van minister Donner onderzoek naar het beleggingsbeleid van pensioenfondsen en in het bijzonder het risicobeheer.

Ook de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB) heeft onderzoek gedaan naar de beleggingen van bedrijfstakpensioenfondsen. Op 18 november bracht VB haar rapport uit 'Bedrijfstakpensioenfondsen en de kredietcrisis: aanbevelingen voor het

beleggingsbeleid'. De kernboodschap in dit rapport is de oproep aan ieder bestuur van een bedrijfstakpensioenfonds om stil te staan bij de wijze waarop het zijn verantwoordelijkheid voor het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan draagt. In het rapport worden ook antwoorden gegeven op veelgestelde vragen die bij het publiek leven over beleggingen van pensioenfondsen.

Gedragscode

Sinds 2001 heeft het bestuur een gedragscode. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen voor bestuursleden. Deze regels moeten belangenconflicten tussen het fonds en betrokkenen in privé voorkomen. Daarnaast regelen zij hoe bestuursleden moeten omgaan met vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elk bestuurslid verklaart schriftelijk de gedragscode te zullen naleven. Jaarlijks ondertekenen de bestuursleden de gedragscode. Ook in het verslagjaar is dit gebeurd. De compliance officer bewaakt de correcte naleving van de gedragscode door alle betrokkenen. De compliance officer adviseert in zijn rapportage over het jaar 2009 het bestuur van het fonds om in de contractfase met partijen te overleggen hoe zij hebben geborgd dat zij voldoen aan wet- en regelgeving en hier tenminste jaarlijks op te monitoren.

De compliance officer adviseert het bestuur na te gaan in hoeverre de definitie van verbonden personen zoals die nu in de gedragscode is opgenomen niet te beperkt is. Evenzo is het van belang om als bestuur na te gaan in hoeverre bestuursleden ook als insider moeten worden aangemerkt. Tenslotte is het met betrekking tot de bepalingen die zijn opgenomen in de gedragscode belangrijk om als bestuur met elkaar van gedachten te wisselen hoe een ieder tegen zaken aankijkt als bijvoorbeeld aanvaarding van relatiegeschenken.

Integriteitbeleid

De Pensioenwet verplicht het bestuur een integriteitbeleid te voeren. Deze verplichting gaat verder dan de gedragscode die het bestuur nu al heeft. Het gaat om een risicobeleid, waarbij integriteitsrisico's en ook andere risico's in kaart worden gebracht. Het bestuur gaat hiermee in 2010 aan de slag.

Uitbesteding

Het bestuur heeft in 2009 regelmatig overleg gevoerd met uitvoeringsorganisatie Syntrus Achmea Pensioenbeheer over de dienstverlening; dit aan de hand van kwartaalrapportages, waarbij

de DVO-commissie inzicht krijgt in de afgesproken dienstverlening aan de hand van eerder overeengekomen prestatienormen.

Wet- en regelgeving

Het bestuur ziet toe op de naleving van wet- en regelgeving door het fonds. Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving.

Toezichthouder

In het verslagjaar is geen vertegenwoordiging van toezichthouder DNB op bezoek geweest bij het fonds.

2.5 Communicatie

Het bestuur van het pensioenfonds heeft als taak de pensioenregeling goed uit te voeren. Minstens zo belangrijk is het om dat beleid op een goede manier uit te dragen. Een pensioenfonds heeft er belang bij om alle betrokkenen op heldere wijze te informeren over het gevoerde beleid, de financiële situatie, pensioenontwikkelingen en de gevolgen hiervan voor het individuele pensioen. Goede communicatie is essentieel. Niet voor niets legde de overheid specifieke communicatieregels vast in de Pensioenwet: pensioenfondsen moeten tijdig, begrijpelijk en duidelijk naar hun doelgroepen communiceren. Deelnemers en gepensioneerden hebben immers zelf ook recht op heldere informatie over hun pensioen. Zo zijn zij beter in staat een goed pensioen op te bouwen. Het bestuur van het fonds onderzoekt de mogelijkheden hoe zij erop toe kan zien dat de communicatie de doelgroepen ook daadwerkelijk en effectief bereikt.

Wat heeft het fonds aan communicatie gedaan?

Het fonds besteedt veel aandacht aan goede en heldere communicatie over het beleid, ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Het beleid is vastgelegd in een communicatiebeleidsplan. Daarnaast werkt het fonds de jaarlijkse doelen uit in een communicatiejaarplan. Hierin staat welke specifieke communicatieactiviteiten voor de verschillende doelgroepen zijn gepland én op welke trends en ontwikkelingen het fonds dat jaar nader ingaat.

In 2009 heeft het pensioenfonds een nieuwsbrief voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden

geïntroduceerd. Deze is in het najaar verschenen. In deze editie is vooral aandacht besteed aan de mogelijkheden van de pensioenplanner, de reglementswijzigingen, en de financiële positie van het pensioenfonds.

Communicatie door het fonds over toeslagen en de financiële situatie

In 2009 zouden pensioenfondsden een toeslagenlabel in hun communicatie introduceren. Dit label geeft deelnemers en gepensioneerden inzicht in de kansen op waardevermindering van hun pensioen in de komende jaren. Minister Donner besloot echter de verplichte introductie van het label uit te stellen vanwege de bijzondere economische situatie. De minister vreesde verwarring onder belanghebbenden door de grote schommelingen op de financiële markten.

Als alternatief ontwikkelde de koepelorganisaties in overleg met de AFM een modelbrief voor deelnemers en gepensioneerden. Hierin geeft elk pensioenfonds uitleg over de financiële crisis, de eigen financiële situatie en de gevolgen voor het individuele pensioen van deelnemers en gepensioneerden. Ook de toeslagverwachting van het pensioenfonds over het jaar 2009 is in de brief opgenomen. Het fonds heeft de brief in het derde kwartaal van 2009 aan alle belanghebbenden verstuurd.

Vanaf 2010 gaan alle pensioenfondsden het toeslagenlabel wel in hun communicatie gebruiken.

Tijdige verzending UPO's

AFM constateerde in 2008 dat pensioenfondsden een eigen invulling geven aan de open norm 'tijdig' bij het versturen van een Uniform Pensioenoverzicht (UPO). De verzending is in de praktijk afhankelijk van de doorlooptijden van administratieve processen. Om een einde te maken aan de discussie over de vraag wanneer sprake is van tijdige verstrekking van UPO's, kwam de AFM met een beleidsregel. Hierin staat dat een pensioenuitvoerder voldoet aan de eis van 'tijdigheid' als de deelnemer zijn UPO uiterlijk op 30 september ontvangt. Deze nieuwe norm geldt voor het eerst voor de UPO's over het jaar 2009.

Op 25 juni 2009 waren alle UPO's van het fonds door de pensioenuitvoerder verzonden.

VB start actie: Samen sta jij sterk

Door de economische crisis zijn veel pensioenfondsden in een moeilijke financiële positie terecht gekomen. Pensioenfondsden

halen daarmee de kranten. Een pensioenfonds heeft daardoor niet meer vanzelfsprekend het vertrouwen van de deelnemer. Niet alles wat in de krant staat over pensioenen geeft echter de situatie bij pensioenfondsden goed weer. De Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsden (VB) is eind november een communicatiecampagne gestart voor bedrijfstakpensioenfondsden. De campagne heet 'Samen sta jij sterk'. Het doel is om duurzaam vertrouwen te winnen onder Nederlanders voor pensioenfondsden. Dit gebeurt onder meer door aan het publiek uitleg te geven over de voordelen van collectiviteit en solidariteit. Het bestuur van het fonds heeft besloten om het campagnemateriaal dat door de VB is ontwikkeld te gebruiken op de website en in overige digitale en schriftelijke uitingen.

2.6 Toezichthouder AFM en DNB

2.6.1 Autoriteit Financiële Markten (AFM)

AFM vraagt fonds zelf aan te geven of communicatie goed is

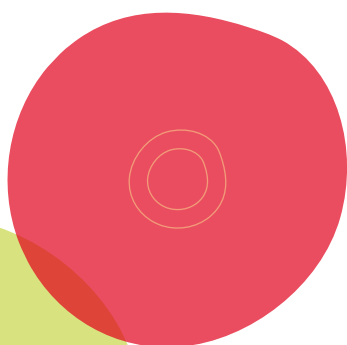
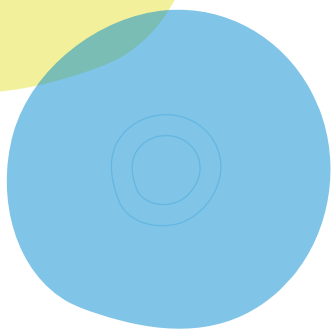
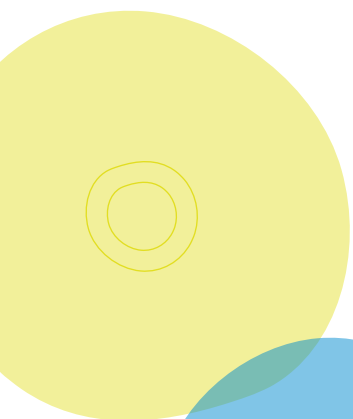
De Autoriteit Financiële Markten (AFM) houdt toezicht op de communicatie van pensioenfondsden. De AFM doet dit onder meer via zogenaamde self assessments. In december 2008 ontvingen de pensioenfondsden voor de tweede keer zo'n self assessment. Daarin vroeg de AFM de pensioenfondsden aan te geven hoe zij hun zorgplicht en de informatieverstrekking aan deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden invullen. Het fonds heeft de AFM daarover in januari 2009 geïnformeerd. In april maakte de AFM haar conclusies aan het fonds bekend. De AFM was van mening dat het fonds 77% scoorde voor informatieverstrekking. In een persbericht over de resultaten van de self assessments concludeerde de AFM dat de communicatie van pensioenfondsden is verbeterd. Wel wil de AFM breder en diepgaander onderzoek doen. Ze wil specifiek toetsen of pensioenfondsden de juiste informatie verschaffen.

2.6.2 De Nederlandsche Bank (DNB)

De Nederlandsche Bank (DNB) is als toezichthouder belast met het prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het fonds legt structureel alle

wijzigingen in statuten, reglementen, actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en de jaarstukken aan DNB voor. Ook benoemingen van (plaatsvervangende) bestuursleden worden vooraf getoetst door DNB.

3 Financieel beleid

3.1 Inleiding

Het fonds wil aan zijn in paragraaf 1.2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is dus belangrijk dat het voldoende geld ontvangt, zodat er altijd genoeg middelen zijn om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het bestuur gebruikt hiervoor de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid, beleggingsbeleid en de pensioenregeling.

In dit hoofdstuk komen de eerste drie instrumenten aan de orde. Na het premie- en toeslagenbeleid geeft het bestuur inzicht in de voorzieningen en reserves. Na de actuariële analyse volgt een uitleg over het beleggingsbeleid. De pensioenregeling komt aan bod in hoofdstuk 4.

3.2 Premie

Het premiebeleid is erop gericht om aan de wettelijke eisen rond de premie, de voorziening en de reserves te voldoen. De premie zal overigens naar verwachting tot en met 2010 niet kostendekkend zijn. Als in 2011 vrijwel alle deelnemers (die geboren zijn voor 1950) met prepensioen zijn, zal de totale premie wel voldoen aan de wettelijke eisen.

Bij de vaststelling van de premie wordt rekening gehouden met een toekomstig rendement van 4% per jaar. In de premie is geen opslag opgenomen voor de financiering van toeslagen.

Het fonds financiert de pensioenregeling met een doorsneepremie. In het kader van de Wet VUT, prepensioen en introductie levensloopregeling (VPL) is de regeling voor deelnemers geboren na 1949 per 1 januari 2006 gewijzigd. Voor hen geldt de pensioenregeling 2006. Deelnemers geboren voor 1950 vallen ongewijzigd onder de pensioenregeling 2001. Hierdoor hanteert het fonds verschillende premies voor deelnemers geboren voor 1950 en na 1949. De basisregeling omvat het ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen.

De doorsneepremies voor 2009 zijn als volgt vastgesteld.

Pensioenregeling 2001	
Basisregeling	16,00% van de pensioengrondslag
Prepensioenregeling	8,50% van het pensioengevend loon

Bij de premie voor ouderdomspensioen en partnerpensioen komt 12,55% voor rekening van de werkgever en 3,45% voor de werknemer. Bij de premie voor prepensioen komt 4,25% voor rekening van de werkgever en 4,25% voor de werknemer.

Pensioenregeling 2006	
Basisregeling	25,50% van de pensioengrondslag

Van dit percentage komt 16,58% voor rekening van de werkgever en 8,92% voor rekening van de werknemer.

Een aandeel van 6% van de premie is bestemd voor dekking van de kosten. Daarnaast is 3% bestemd voor dekking van het risico van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

De begrippen pensioengrondslag en pensioengevend loon worden uitgelegd in paragraaf 4.2.

3.3 Toeslag

Het fonds heeft de ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen aan het CBS-consumenten-prijsindexcijfer (afgeleid voor alle huishoudens). Het bestuur van het fonds beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen toereikend zijn om de pensioenrechten en pensioenaanspraken te verhogen. Het bestuur hanteert als leidraad de volgende toeslagenstaffel:

- bij een dekkingsgraad onder de vereiste dekkingsgraad vindt geen toeslag plaats;
- bij een dekkingsgraad hoger dan de vereiste dekkingsgraad vindt volledige toeslag plaats, voor zover de dekkingsgraad na toeslagverlening niet onder de vereiste dekkingsgraad komt;
- bij een dekkingsgraad die 20% of meer boven de vereiste dekkingsgraad ligt kan inhaaltoeslag worden verleend. Het fonds kent deze toeslag generiek toe (aan alle deelnemers een zelfde percentage) en is per jaar gemaximeerd op 2%.

Het toeslagbeleid is gekoppeld aan variant D1 van de toeslagmatrix van toezichthouder DNB.

Het fonds financiert de voorwaardelijke toeslag uit beleggingsrendementen. Het fonds vormt geen bestemmingsreserve voor de voorwaardelijke toeslag en het heft ook geen premies voor toeslagverlening. Het fonds kan pas een premiekorting geven als de dekkingsgraad gelijk is aan de evenwichtssituatie van het fonds vermeerderd met de middelen die nodig zijn om de toeslagambitie volledig te verwezenlijken.

3.4 Continuïteitsanalyse

In 2009 is een continuïteitsanalyse gemaakt. In het kader van het herstelplan van 2009 is deze continuïteitsanalyse ingediend bij DNB. Over deze analyse heeft het bestuur van het fonds uitvoerig gesproken. In de analyse wordt uitgegaan van de fondsspecifieke gegevens en het fondsbeleid zoals bekend ultimo 2008. De economische veronderstellingen zijn de rentetermijnstructuren zoals voorgeschreven door DNB, deze worden gebruikt voor de waardering van de voorziening, en daarnaast zijn voorzichtig ingeschatte rendementen op de vermogenscategorieën verondersteld.

Uit de analyse blijkt dat het pensioenfonds onder het huidige beleid naar verwachting binnen de gestelde hersteltermijnen uit het tekort zal komen.

3.5 Pensioenvermogen en voorzieningen

Samenvatting financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar

Bedragen x €1.000	Pensioenvermogen	Techn. voorzieningen	Dekkingsgraad %
Stand per 1 januari 2009	437.356	445.077	98
Beleggingsresultaten	50.523	11.344	
Premiebijdragen	19.431	18.574	
Uitkeringen	-13.477	-13.305	
Wijziging Marktrente	-	-25.626	
Wijziging actuariële uitgangspunten	-	20.500	
Overige	16.714	14.602	
Stand per 31 december 2009	510.547	471.166	108

De bevolking in Nederland leeft steeds langer. Deze ontwikkeling in levensverwachting gaat nog sneller dan slechts enkele jaren geleden werd voorzien. Gevolg hiervan is dat de huidige AG prognosetafels 2005-2050 waarop de sterftegrondslagen voor het fonds zijn gebaseerd, niet meer voldoen. DNB en de accountant zijn van mening dat in de jaarrekening 2009 rekening moet worden gehouden met de verbetering van overlevingskansen. Op advies van de adviserend actuaris heeft het bestuur besloten om een opslag voor langer leven van 4,5% te hanteren op de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening 2009. Deze opslag is een schatting en gebaseerd op sterfteprognoses van het CBS uit 2008 bij gelijkblijvende ervaringssterfte. Wanneer de nieuwe AG Prognosetafel wordt gepubliceerd is op het moment van het verschijnen van dit jaarverslag nog niet bekend. De verhoging van de voorziening pensioenverplichting met 4,5% leidt tot een daling van de dekkingsgraad.

Saldo baten en lasten over de afgelopen jaren

Bedragen x €1.000	2009	2008	2007	2006	2005
Premieresultaat	-102	4.084	2.946	1.887	-246
Interestresultaat	64.805	-156.206	28.564	24.547	12.939
Overig resultaat	-17.601	819	-6.139	-2.176	-4.640
Saldo baten en lasten	47.102	-151.303	25.371	24.258	8.053

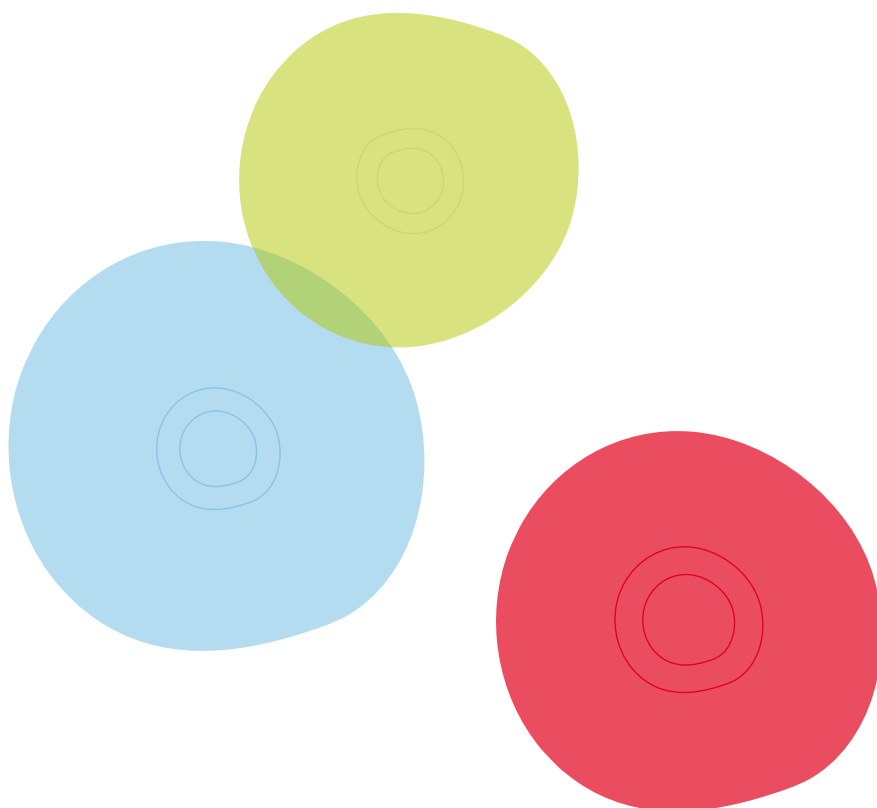
De cijfers zijn niet gecorrigeerd voor het effect van de per 1 januari 2007 doorgevoerde stelselwijziging.

De dekkingsgraad wordt als volgt berekend: de som van de technische voorzieningen, het stichtingskapitaal en de reserves, gedeeld door de technische voorzieningen.

Dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening)

	2009	2008	2007	2006	2005
Dekkingsgraden ultimo	108%	98%	142%	131%	124%
Gemiddelde interest van verplichtingen	4,2%	3,9%	4,9%	4,0%	3,7%

De cijfers over 2005 en 2006 gaan voor vaststelling van de aanwezige dekkingsgraad uit van de Actuariële Principes Pensioenfondsen. Sinds 2007 gaan alle fondsen uit van het in de Pensioenwet opgenomen Financiële Toetsingskader Pensioenfondsen (FTK).

3.6 Actuariële analyse

Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten

Bedragen x €1.000	2009 EUR	2008 EUR
Premieresultaat		
Premiebijdragen (gecorrigeerd voor premievrijstelling bij invaliditeit)	19.431	16.615
Pensioenopbouw	-18.574	-11.756
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor uitvoeringskosten	-107	-13
Pensioenuitvoeringskosten	-852	-762
Totaal	-102	4.084
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	50.523	-48.856
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	-11.344	-15.640
Wijziging marktrente	25.626	-91.710
Totaal	64.805	-156.206
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdacht van rechten)	1.823	-511
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	795	1.351
Resultaat op uitkeringen	-172	-306
Indexering en overige toeslagen	-51	41
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-20.500	-
Overige baten	543	661
Overige lasten	-39	-417
Totaal	-17.601	819
Totaal saldo van baten en lasten	47.102	-151.303

De cijfers zijn gebaseerd op het Financiële Toetsingskader Pensioenfondsen (FTK).

Het bedrag van € -20.500 is als volgt te specificeren:

- € -20.289 voor opslag van voorziening pensioenverplichting met 4,5%;
- € -211 voor voor niet ingegane pensioenen.

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetekort. Er is geen dekkingstekort meer.

Voor de berekening van het vereiste eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model DNB.

Oordeel van de waarmerkend actuaris over de vermogenspositie

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. De feitelijk ontvangen premie over boekjaar 2009 is lager dan de minimaal te ontvangen bijdrage en is daarmee niet kostendekkend. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek is naar de mening van de waarmerkend actuaris niet voldoende, vanwege het reservetekort.

3.7 Beleggingen

Terugblik economie en financiële markten

2009: Het jaar van herstel

Nadat de financiële wereld in 2008 op haar grondvesten schudde, werd 2009 het jaar van herstel. In eerste instantie werd de trend uit 2008 doorgezet. Aanhoudende problemen in de financiële sector en de vrije val waarin de wereldwijde economische groei was geraakt, bleven het beeld op de financiële markten bepalen. Zakelijke waarden zoals aandelen, beursgenoteerd onroerend goed en grondstoffen, leverden in de eerste maanden van 2009 wederom vele procenten aan waarde in. Het herstel dat inzette na het 1e kwartaal werd voornamelijk gedreven door het ruime monetaire beleid, noodkredieten aan banken en ondersteunende maatregelen die overheden namen. Ook onconventionele maatregelen zoals het opkopen van effecten om het financiële systeem aan de gang te houden werden niet geschuwd. Uiteindelijk bleken de maatregelen voldoende om herstel in de markten te bewerkstelligen en nam het risico op een systeemcrisis af.

Als gevolg van de overheidsstimulansen, garantstellingen voor banken, nationalisaties en cyclische terugval, zijn de overheidsstekorten fors gestegen. In de eerste maanden van het jaar leidde de vlucht naar veilige staatsobligaties nog tot een forse daling van de kapitaalmarktrente. Maar als gevolg van de behoorlijke verslechtering van de overheidsfinanciën, kan de kredietwaardigheid van het betreffende land in het geding komen. Dit bleek toen eind 2009 het emiraat Dubai in de problemen kwam en gered moest worden door Abu Dhabi. In Europa werd de kredietwaardigheid van Griekenland verlaagd door kredietbeoordelinginstanties. Als gevolg van deze ontwikkelingen steeg de kapitaalmarktrente eind 2009.

Gevoerd beleid

Na de waardedaling in 2008 is de beleggingsportefeuille gedurende 2009 stapsgewijs aangepast richting de bestaande normverdeling. Reden was dat daardoor het herstellvermogen niet onnodig zou worden beperkt. Eind 2009 is besloten om de normverdeling geleidelijk aan te passen richting de gewenste lange termijn strategische verdeling. Mede daardoor liet de vermogensbeheerportefeuille over geheel 2009 een sterke waardeinstijging zien. Het prudente beheer en de juiste keuzes van de vermogensbeheerder wisten nog een extra 0,33% aan de waardeinstijging toe te voegen.

In 2009 is ook aandacht besteed aan verdere optimalisatie van de beleggingsportefeuille. Hiervoor is een Portefeuilleconstructie uitgevoerd waarin een verdere optimalisatie heeft plaats gevonden tussen risico en rendement. Deze studie heeft ook geleid tot voorstellen voor nieuwe beleggingscategorieën in 2010.

Portefeuillewaarde

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in onderstaande tabel:

Bedragen x € 1.000.000	2009			2008	
	bedrag	percentage	norm- portefeuille	bedrag	percentage
Aandelen	126,8	25,3%	22,8%	92,2	21,5%
Europa	82,6	16,5%	12,6%	57,6	11,0%
VS	39,3	7,9%	7,6%	31,7	7,0%
Azië	4,8	1,0%	2,6%	5,4	2,3%
Vastrentende waarden	297,7	59,5%	61,8%	264,5	61,8%
Alternatieve beleggingen	6,5	1,3%	2,4%	1,5	0,3%
Direct vastgoed	66,3	13,3%	11,0%	64,9	15,2%
Liquide middelen	3,2	0,6%	1,0%	5,1	1,2%
Totaal	500,6	100%		428,2	100%
Waarde portefeuilles ter afdekking rente- en valutarisico's	0,6				
Totaal inclusief portefeuilles ter afdekking rente- en valutarisico's	501,2			429,1	

Rendementen

Onderstaande tabel geeft de performance weer uitgesplitst naar de verschillende categorieën waarin voor het pensioenfonds wordt belegd.

	Portefeuille 2009	Benchmark 2009
Aandelen	29,7%	28,3%
Europa	33,6%	31,6%
VS	24,1%	22,3%
Azië	29,6%	30,4%
Vastrentende waarden	9,1%	8,7%
Alternatieve beleggingen	1,7%	9,6%
Direct vastgoed	0,9%	0,2%
Liquide middelen	-6,6%	0,7%
Totaal	12,0%	11,7%
Totaal incl. resultaat hedge	11,6%	-

Aansluiting met de jaarrekening

In bovenstaande tabel wordt een voor vermogensbeheer gebruikelijke rubricering gehanteerd die echter afwijkt van die in de jaarrekening. De aansluiting is als volgt:

- de post Alternatieve beleggingen bestaat uit de beleggingen in private equity en overige alternatieve beleggingen. In de jaarrekening worden deze gerubriceerd onder Overige beleggingen en Aandelen,
- de post Liquide middelen bestaat uit banksaldi en beleggingen in een geldmarktfonds, deze laatste is in de jaarrekening terug te vinden onder Overige beleggingen, en
- de post Waarde ter afdekking voor valutarisico's bestaat uit de waarde van de valutahedge. In de jaarrekening worden deze gerubriceerd onder derivaten en overige schulden.

Tactische Asset Allocatie

De beleggingsportefeuille omvatte aan het begin van het jaar een beperkte overweging op aandelen ten koste van vastrentende waarden. Echter, door de aanhoudende problemen in de financiële sector en de aanhoudende 'deleveraging' druk (o.a. gedwongen verkopen), werd besloten de overweging in aandelen terug te draaien en een neutrale positie in te nemen medio januari. Nadat de aandelenmarkten waren gestabiliseerd, werd besloten om wederom aandelen te overwegen ten opzichte van vastrentende waarden. Deze overweging in aandelen is gedurende het derde en vierde kwartaal opgebouwd en tot het einde van het jaar gehandhaafd. Per saldo hebben de voorgaande besluiten ten aanzien van het onder- en overwegen van categorieën, het TAA beleid, een licht negatieve bijdrage geleverd aan het totaalresultaat.

Vastrentende waarden

De markt voor vastrentende waarden kenmerkte zich in 2009 door een ongekende volatiliteit. Tot het einde van het eerste kwartaal werden risicovolle beleggingen verkocht. Beleggers vluchtten massaal in staatsobligaties met een voorkeur voor Duitse staatsobligaties. Door betere economische vooruitzichten vanaf maart draaide dit en werden beleggingen in staatsobligaties vervuld voor bedrijfsleningen. Deze verschuiving heeft ook in de portefeuille plaatsgevonden, waardoor vanaf het eerste kwartaal de beleggingsportefeuille heeft geprofiteerd van het ongekende resultaat van deze bedrijfsleningen. De portefeuille sloot het jaar af met een positief rendement, dat hoger was dan het benchmarkrendement. Alle sectoren droegen hieraan bij, maar de financiële sector het meeste.

De beleggingen met een lage kwaliteit (High Yield obligaties) lieten over het jaar een zeer sterk positief rendement zien.

Het rendement van de portefeuille bleef ten opzichte van de benchmark echter wel sterk achter. Redenen voor het achterblijven bij deze benchmark waren onderwogen posities in de financiële sector en onderwogen posities in obligaties met de laagste kwaliteit. In 2008 was het effect van deze posities nog positief, maar tijdens het herstel was het tegenovergestelde effect te zien.

Aandelen

De aandelenmarkten zetten in het eerste kwartaal de negatieve trend van 2008 door en leverden nog eens 20% in. Begin 2009 bestond nog het beeld dat de wereldeconomie zich in een recessie bevond. Zowel consumenten als ondernemingen waren terughoudend in hun bestedingen en dit resulteerde in een sterke daling van vooral industriële orders. Hierdoor daalden ook de winstverwachtingen van ondernemingen. Daarnaast hielden de problemen in de financiële sector aan. Na het eerste kwartaal trokken de aandelenmarkten echter aan waardoor geheel 2009 werd afgesloten met een stevige winst.

Kwalitatief sterke bedrijven met goede balansen en hoge marges wisten de beste rendementen te halen in 2009. Doordat de beleggingsportefeuille vooral op deze bedrijven was gericht, lieten zowel de Europese als de Amerikaanse aandelenportefeuille een sterke performance zien van 33,6% en 24,1%. Door de beleidskeuzes en de aandelenselectie heeft de vermogensbeheerder een positieve bijdrage geleverd aan het behaalde resultaat van 2,0 en 1,8%. Het totaal resultaat bestaat uit het resultaat van de afzonderlijke categorieën zoals aandelen/vastrentende waarden etc. en TAA. Het saldo van deze componenten leidt tot het totaalresultaat. Anders gezegd; TAA is een bron van performance (out of under) net als aandelen en vastrentende waarden.

Alternatieve categorieën

In 2008 hadden de investeringen in infrastructuur en private equity minder te leiden onder de kredietcrisis. Zoals te verwachten heeft de categorie alternatieve beleggingen in 2009 ook weer minder geprofiteerd van het snelle herstel in 2009. Deze beleggingen zijn voor een lange termijn aangegaan en kunnen op korte termijn grote fluctuaties laten zien ten opzichte van de benchmark. In 2009 was het rendement in absolute zin positief, maar bleef wel fors achter bij de benchmark.

Private Equity

In 2009 werd relatief weinig activiteit gezien op de Private Equity markt, zowel het tempo van investeringen als uitkeringen nam sterk af. De redenen hiervoor waren de afwezigheid van aantrekkelijk geprijsd vreemd vermogen en grote onzekerheid over winstverwachtingen en prijsvorming. De rendementen op Private Equity investeringen lopen achter op de beursgenoteerde aandelenmarkt en de benchmark. Zo vonden er tijdens de eerste twee tot drie kwartalen van 2009 nog afwaarderingen op de fondsen in portefeuille plaats. Pas in 2010 zal zichtbaar worden of de Private Equity markt een vergelijkbare stijging als de beurs heeft doorgemaakt.

Vastgoed

2009 is voor vastgoed een moeilijk jaar. Investeringsvolumes liepen terug en er was vooral in het begin van 2009 nauwelijks beweging in de markt. In de tweede helft van 2009 kende de markt een lichte opleving, maar van een echt herstel was nog geen sprake. Ten opzichte van 2008 zijn de aanvangsrendementen licht opgelopen. In deze rendementsontwikkeling is wat betreft sterkte een verschil waarneembaar tussen eersteklas vastgoed en overig vastgoed.

Voorop de markt van gebruikers van kantoren en bedrijfsruimte is de leegstand tijdens 2009 opgelopen en is het verschil tussen eerste klas vastgoed en vastgoed op secundaire locaties gegroeid. De verruiming van de markt en het efficiënter gebruik maken van de bestaande gehuurde ruimte hebben er namelijk toe geleid dat de opnames in beide segmenten verder teruglopen. Kenmerkend in 2009 is de verminderde bereidheid van vastgoedgebruikers, door de onzekerheid van het economisch herstel, om te verhuizen en het dientengevolge groter aantal huurcontractverlengingen ten opzichte van 2008.

De markthuren zijn over het algemeen in alle sectoren gedaald en de concurrentie tussen locaties is verder toegenomen: op de goede zogenaamde A-locaties zijn de markthuren minder gedaald, op de mindere B- en C-locaties is de daling van markthuren veel groter geweest. Hierbij hebben winkels tot nu toe het minst te lijden gehad van de recessie. Door de blijvende vraag van vooral financieel sterke filiaalbedrijven bleven de huurprijzen voor winkels op A1-locaties stabiel. Resultante van de oplopende verschillen tussen de A-locaties en B- en C-locaties is dat vastgoed weer gewaardeerd wordt op de specifieke kenmerken van het object, de locatie en huurder.

De weging van de indirect internationale vastgoed portefeuille in de

totale vastgoed portefeuille bedroeg 1,2%. De sectorweginen van de direct vastgoed portefeuille bedroegen 61,7% woningen (inclusief de deelneming in de Utrechtse Fondsen CV), 20,6% winkels en 16,6% kantoren. Dit is gebaseerd op het gemiddelde van de wegingen van 1 januari 2009 en 31 december 2009. Ter vergelijking: de weging van de benchmark was 47,7% woningen, 25,9% winkels, 20,3% kantoren, 2,6% bedrijfsruimten en 'overig' 3,4%. Daarmee was de portefeuille overwogen naar de woningsector. Doordat de objecten in de woningsector van het fonds met een totaal rendement van -0,6% een beter resultaat hebben laten zien dan het woningrendement van de ROZ/IPD index 'alle objecten' van -2,9%, had dit een positief effect op het rendement. De goede resultaten binnen de winkel- en kantorensector droegen daar nog eens extra aan bij. Per saldo rendeerte de portefeuille met 1,9% beduidend beter dan de benchmark (-1,0%).

Hedgeportefeuille

Valutahedge

Het fonds belegt in meerdere valutagebieden. Het effect van wisselkoersfluctuaties is beperkt voor de belangrijkste 4 valutagebieden, te weten de Amerikaanse dollar, Britse pond, Japanse yen en Zwitserse frank. Het valutarisico wordt voor 75% afgedekt. Dit beleid is gedurende 2009 gehandhaafd en heeft positief bijgedragen, vooral vanwege de waardedaling van de Amerikaanse dollar.

Verantwoord beleggen

Uitgangspunten

Sinds 2008 geeft het pensioenfonds invulling aan een verantwoord beleggen beleid. Als uitgangspunt hanteert het fonds de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties. Deze tien principes zijn gerelateerd aan de mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organisation.

Het verantwoord beleggen beleid bestaat uit de volgende onderdelen en wordt uitgevoerd door Syntus Achmea Vermogensbeheer:

- Uitsluiten van controversiële wapens
- Engagement, aangaan van dialoog met ondernemingen
- Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Uitsluiting

Het fonds kiest er voor om niet langer te beleggen in ondernemingen die kernwapens, chemische wapens, biologische wapens, anti persoonsmijnen of clusterbommen produceren. In 2009 zijn de aandelenportefeuilles die door Syntrus Achmea worden beheerd hiermee in overeenstemming gebracht.

Engagement

Het doel van engagement is om ondernemingen waarin het fonds belegt aan te sporen tot beter gedrag en om aandeelhouderswaarde te creëren. Aan de hand van thema's gaat het fonds de dialoog aan met ondernemingen. In 2009 stonden twee thema's centraal. Het eerste thema betrof de impact van water op de dranken- en voedsel-industrie. Het tweede thema betrof Global Compact schendingen op het gebied van mensenrechten en arbeidsnormen. Ondernemingen die slecht scoren op deze thema's worden aangespoord om hun gedrag te verbeteren.

In het halfjaarverslag Verantwoord Beleggen van het fonds staan de namen van ondernemingen vermeld waarmee engagement trajecten zijn opgezet. Dit verslag wordt tweemaal per jaar gepubliceerd op de website (www.pensioentandtechniek.nl) van het fonds. Het fonds hanteert alleen op basis van betrokkenheid bij controversiële wapens een uitsluitingscriterium. Voor overige zaken wordt er een engagement strategie gebruikt. Hierbij gaat er specifieke aandacht uit naar kinderarbeid en milieuschade.

Een onafhankelijk onderzoeksbureau toetst halfjaarlijks of de portefeuille in overeenstemming met de vastgestelde principes, het UN Global Compact en het wapencriterium, wordt beheerd. Bij deze toetsing is een schending op kinderarbeid niet vastgesteld voor de ondernemingen in de portefeuille van het pensioenfonds. Er is wel vastgesteld dat er ondernemingen in de portefeuille zitten die betrokken zijn bij milieuschade.

Bij de engagement strategie wordt er op basis van een thema-onderzoek een engagement traject gestart. Milieuschade is een onderwerp dat op diverse wijzen terugkomt in meerdere thema-onderzoeken en engagement trajecten en ook nog specifiek aandacht zal krijgen in het derde kwartaal van dit jaar. De voortgang van deze engagement trajecten wordt besproken in de Verantwoord Beleggen rapportages aan het bestuur.

In aanvulling op de halfjaarlijkse toetsing door het onafhankelijke onderzoeksbureau is er in 2009 ook een themaonderzoek

uitgevoerd rond het thema Global Compact schendingen op het gebied van mensenrechten en arbeidsnormen. In dit onderzoek is er nogmaals specifiek aandacht besteed aan kinderarbeid en werden de resultaten uit de halfjaarlijkse toetsing bevestigd; dat er geen schending rond het thema kinderarbeid is geconstateerd bij ondernemingen in de portefeuille.

Corporate governance

Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen vormen een onderdeel van het verantwoord beleggen beleid. Een verslag van de corporate governance activiteiten treft u aan in dit jaarverslag.

Rapportage

Het fonds rapporteert elk half jaar op haar website over het gevoerde verantwoord beleggen beleid. Tevens heeft het fonds een aantal documenten op de website geplaatst zoals het verantwoord beleggen beleid, uitsluitingsbeleid en stembeleid.

Corporate Governance

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Het fonds is een wereldwijde aandelenbelegger en heeft er voor gekozen het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen over te dragen aan Syntrus Achmea Vermogensbeheer. Op deze wijze is het fonds in staat wereldwijd te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Syntrus Achmea maakt bij het uitoefenen van het stemrecht gebruik van de stemanalyses en stemadviezen van het bureau Riskmetrics Institutional Shareholders Services (Riskmetrics ISS). Riskmetrics ISS houdt rekening met de internationale geaccepteerde corporate governance codes zoals die van de OECD en International Corporate Governance Network (ICGN). Daarnaast houdt Riskmetrics ISS voor iedere afzonderlijke markt rekening met de lokale wet en regelgeving en corporate governance codes.

Verantwoording stemactiviteiten

Het fonds stemde in 2009 op 465 aandeelhoudersvergaderingen, waarbij 5.478 agendapunten de revue passeerden. In 2009 werd in ongeveer 11% van alle agendapunten tegen het management gestemd. Het ging hier vooral om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningsstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht of niet transparant genoeg). Het fonds publiceert op haar website hoe zij heeft gestemd per aandeelhoudersvergadering. Tevens plaatst het fonds elk kwartaal een verslag op de website met

vermelding van stemactiviteiten en actuele ontwikkelingen op het gebied van corporate governance.

Class actions

Tegen Koninklijke Olie/Shell lopen verschillende juridische procedures. In Amerika loopt een class action, echter het fonds heeft er voor gekozen om uit de class action te stappen en onder aanvoering van ABP een eigen procedure te starten. Inmiddels heeft deze procedure geleid tot een schikkingsovereenkomst. In november 2008 vond een hoorzitting plaats voor het Gerechtshof van Amsterdam. Eind mei 2009 verklaarde het Hof de schikkingsovereenkomst algemeen verbindend. Dit betekent dat het fonds de zogenoemde claimformulieren kan gaan indienen om voor betaling in aanmerking te komen. De verwachting is dat de uitkeringen in 2011 zullen plaatsvinden.

Vooruitzichten per eind 2009

De verwachting voor de wereldwijde economische groei in 2010 is positief. Er wordt ongeveer 4% wereldwijde economische groei verwacht vooral gedreven door voorraadherstel. De hoogste groeicijfers zullen, net als in 2009, in de opkomende markten te vinden zijn. Vooral de verwachtingen voor China en India zijn positief. China laat weer hoge groeicijfers noteren mede door de grote overheidsstimulansen. De 4% wereldwijde economische groei is lager dan voor de crisis vooral door de achterblijvende groei in Westerse landen. In de opkomende markten lijkt daarnaast ook een herverdeling van groei plaats te vinden. Deze verschuift langzaam van een exportgedreven naar een meer binnenlandse vraag gedreven groei. Tevens wordt het belang van deze economieën op het wereldtoneel steeds groter. Zo worden bijvoorbeeld nu in China meer auto's op jaarbasis verkocht dan in de Verenigde Staten.

In de Westerse wereld wordt een beperkt economisch herstel verwacht. Gemiddeld genomen is het herstel na een financiële crisis gematigd ondanks dat de eerste opleving vrij krachtig is. Historisch gezien is dit een normaal beeld. Daarnaast zal het herstelproces volatiel en instabiel zijn. Per saldo hebben de huishoudens in vooral de Angelsaksische landen nog hoge schulden welke een solide herstel van de bestedingen belemmert de komende jaren.

Huishoudens willen niet meer schuld aangaan. Daarnaast zijn banken nog zeer terughoudend met het uitlenen van geld aangezien er nog afschrijvingen aan zitten te komen. Dit is vooral bepalend voor Europa waar bedrijven sterker leunen op de financiële sector voor financiering in plaats van de bedrijfsobligatiemarkt. Naar

verwachting zal de invloed van banken afnemen en zullen bedrijven een groter beroep op de kapitaalmarkt gaan doen.

De inflatie zal naar verwachting laag blijven. Er is momenteel sprake van een enorme overcapaciteit en door de hoge werkloosheid is looninflatie geen bedreiging. Desondanks verwacht een aantal analisten een fors hogere inflatie op de middellange termijn.

Voor de middellange termijn zal veel afhangen van het beleid van centrale banken en overheden. Hier lijkt de weg van de minste weerstand overstimulering te zijn met mogelijk inflatoire effecten tot gevolg. Dit risico lijkt wel groter in de Verenigde Staten dan in Europa. De Federal Reserve (Fed) zal er alles aan doen om een schuld/deflatie spiraal te voorkomen terwijl de Europese Centrale Bank (ECB) veel meer gericht is op het bestrijden van inflatie. De maatregelen welke centrale banken hebben genomen zijn ongekend. Zo is de liquiditeitscreatie door centrale banken enorm geweest. Uiteindelijk zorgden de maatregelen voor stabilisatie op de financiële markten. Op enig moment dient hier echter een eind aan gemaakt te worden om de inflatieverwachtingen in toom te houden. Dit is het cruciale thema in 2010.

Zo zijn er diverse programma's, zoals het opkopen van effecten en het verstrekken van noodleningen. Deze maatregelen worden al langzaam maar zeker teruggedraaid of stilgezet. Zo lopen een aantal liquiditeitsverschaffende programma's aan banken af en deze worden niet verlengd. Daarnaast hebben centrale banken aangekondigd voor een bepaald bedrag aan effecten op te kopen. Deze zijn voor een groot gedeelte voltooid. Uiteindelijk is de verwachting dat centrale banken eerder te voorzichtig zijn dan te agressief met verkrappen.

Diverse overheden zullen fors moeten bezuinigen en de vraag is of dit politiek haalbaar is. Uiteindelijk zullen de financiële markten de overheden dwingen orde op zaken te stellen. Er zal een hogere vergoeding geëist worden op de staatsobligaties en/of het vertrouwen in de betreffende valuta gaat verloren. Eind 2009 werd de kredietwaardigheid van Griekenland verlaagd. Hierdoor liep de effectieve rente op Griekse staatsobligaties fors op. Vervolgens heeft de Griekse overheid een plan aangekondigd om de overheidsfinanciën weer op orde te brengen. De vraag is hoe de Europese Unie met dergelijke probleemlanden om zal gaan. Officieel mogen de andere lidstaten een probleemland niet te hulp schieten. In de praktijk zal er echter alles aan gedaan worden om een werkbare,

oplossing te vinden. Per saldo is de oplopende overheidsschuld onhoudbaar in sommige landen.

Pensioenfondsen beleggen doorgaans veel in staatsobligaties. Een belangrijk deel van de beschikbare middelen zal de komende jaren nog steeds richting de kernlanden (Nederland, Duitsland, Frankrijk) stromen. De huidige ontwikkeling op het gebied van staatsobligaties doet vooral denken aan de jaren tachtig en negentig, vóór de introductie van de Euro. Beleggers zijn zich bewust geworden van de onderlinge economische verschillen en de structurele problemen van een aantal landen. Vooralsnog zitten de grootste risico's in Oost Europa, de zuidelijke Europese landen, Ierland en het Verenigd Koninkrijk. Ook in de Verenigde Staten en Japan begint de situatie nijpend te worden. Beleggers willen deze risico's vertaald zien in de renteopslag.

3.8 Risicoparagraaf

Het Financieel Toetsingskader ('FTK') voor pensioenfondsen is een onderdeel van de Pensioenwet. De regelgeving van het FTK werkt de economische risico's voor pensioenfondsen verbonden aan onder meer aandelen, valuta's en rente uit. Het vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau ze kunnen of willen accepteren. Het fonds zet, binnen de kaders van het geformuleerde risicobeleid, in op maximalisatie van het rendement op het vermogen. Bij de analyses en afwegingen wordt het fonds geadviseerd door Syntus Achmea Vermogensbeheer.

Actuariële risico's

Door toepassing van de prognosetafels AG 2005-2050 met adequate correcties voor ervaringssterfte en een opslag van 4,5% gebaseerd op de recente prognose van CBS, wordt gereserveerd voor een in de toekomst verwachte verbetering van de overlevingskansen (langleven risico). Overige relevante actuariële risico's waar rekening mee wordt gehouden zijn het overlijdensrisico (kortleven risico) en het arbeidsongeschiktheidsrisico's.

Renterisico

Renterisico is het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het pensioenfonds negatief beïnvloedt. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het pensioenfonds heeft dit

renterisico niet afgedekt waardoor de ontwikkeling van de dekkingsgraad erg gevoelig is voor rentebewegingen. Het fonds heeft het renterisico in 2009 niet afgedekt. Het bestuur en de beleggingsadviescommissie hebben in het verslagjaar diverse malen de keuze voor het al dan niet afdekken van het renterisico besproken. Vanwege onder meer de lage rentestand in 2009 heeft het bestuur, op advies van de beleggingsadviescommissie, besloten om het renterisico niet af te dekken. In de ALM-studie die voor 2010 op de planning staat, wordt het renterisico meegenomen.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de beleggingen aantast in termen van koopkracht. Het inflatierisico kan worden verkleind door meer inflatiegevoelige beleggingen in de portefeuille op te nemen. Keerzijde daarvan is dat zulke inflatiegevoelige beleggingen de kans kunnen vergroten dat het fonds niet aan haar nominale pensioenverplichtingen kan voldoen.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden. Dit risico is voor het fonds beperkt, aangezien het grootste gedeelte van de beleggingsportefeuille bestaat uit in euro's genoteerde waarden. Het resterende valutarisico is grotendeels afgedekt.

Aandelen- en onroerend goed risico

Dit is voornamelijk het koersrisico van beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen wordt op de lange termijn naar verwachting een extra rendement gehaald dat het fonds gebruikt om aan haar doelstellingen te voldoen. Dit risico wordt beheerst doordat in de uitvoering wordt gezorgd voor een goede selectie van aandelen en spreiding over regio's en sectoren. Met het risico dat uiteindelijk overblijft wordt rekening gehouden in de ALM-studie.

Tegenpartij-/kredietrisico

Het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen nauwgezet geselecteerd. Daarnaast worden transacties over meerdere aanbieders gespreid en wordt in sommige gevallen onderpand geëist.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan

worden geliquideerd. Ook dit risico wordt beheerst doordat de vermogensbeheerder de beleggingsportefeuille op zo een manier opzet dat het naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het fonds kan voldoen. Daarom is bijvoorbeeld een groot deel van de portefeuille belegd in effecten die worden verhandeld op openbare, gereguleerde markten. Ook zijn eisen gesteld aan de minimale marktkapitalisatie van effecten.

Operationele risico's

Het fonds beheerst operationele risico's zoveel mogelijk door eisen te stellen aan haar dienstverleners. Daarbij kan worden gedacht aan regels voor procuratie, functiescheiding, 'chinese walls', enzovoort.

Z-score

Op 24 april 1998 is de 'Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen' officieel in werking getreden. Deze regeling is uitgevaardigd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als belangrijkste doel ondernemingen vrijstelling te verlenen van de verplichtstelling van deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds indien de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is. Op basis van artikel 5 lid 1a Vrijstellingsregeling moet vrijstelling worden verleend als uit de performance-toets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfspensioenfonds in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2005 tot en met 2009. Indien de uitkomst van de performancetoets lager is dan 0, kan een werkgever vanaf 1 januari 2010 een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname. Over 2009 is een z-score behaald van 0,17. De performancetoets over de periode 2005 tot en met december 2009 bedraagt 0,85. Daarmee blijft de performancetoets ruimschoots boven het vereiste minimum. Gedurende het jaar is er sprake geweest van een zwevende benchmark (floating bench mark). De benchmark gewichten zweven als gevolg van de benchmarkrendementen die weer het gevolg zijn van de marktbevingen.

4 Uitvoering van de pensioenregeling

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling van het fonds. Daarnaast komen de wijzigingen in statuten en reglementen die in 2009 zijn doorgevoerd aan de orde.

4.2 De pensioenregeling

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een middelloonregeling.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het fonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 20 jaar wordt.

Pensioengevend loon

Het pensioengevend loon is het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen, met uitzondering van:

- uitkeringen en verstrekking op grond van de WAO, WIA, WW en door de werkgever verstrekte aanvullingen daarop;
- het genot van een door de werkgever beschikbaar gestelde auto;
- het loon over de periode vanaf de eerste dag van de maand waarin de deelnemer 65 jaar wordt.

Franchise

De franchise is een bedrag dat het bestuur jaarlijks voor het daarop volgende kalenderjaar vaststelt. De franchise wordt in beginsel jaarlijks geïndexeerd op basis van de ontwikkeling van de lonen in de CAO voor de Tandtechniek.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag is het pensioengevend loon verminderd met de franchise.

Partnerpensioen

Het partnerpensioen bedraagt 70% van het te behalen ouderdompensioen.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt voor elk kind 20% van het partnerpensioen.

ANW-pensioen

Partners van overleden deelnemers, geboren vanaf 1950, die geen ongehuwd kind onder de 18 jaar hebben en niet tenminste 45% arbeidsongeschikt zijn, ontvangen een ANW-pensioen van €7.740,- (bedrag 2009). Partners van overleden parttimers krijgen een uitkering naar rato van het parttime percentage.

Regeling 2006 (voor deelnemers geboren na 1949)

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is 65 jaar.

Franchise

De franchise voor 2009 bedraagt €10.303,-.

Opbouwpercentage ouderdompensioen

Per jaar bouwt de deelnemer 2,05% van de pensioengrondslag op aan pensioen.

Uitruilmogelijkheden

De (gewezen) deelnemer heeft het recht om - bij beëindiging van de deelneming en op de pensioneringsdatum - een deel van het ouderdompensioen uit te ruilen in (een hoger) partnerpensioen. Op de pensioneringsdatum heeft de (gewezen) deelnemer het recht zijn partnerpensioen geheel of gedeeltelijk om te ruilen in een hoger ouderdompensioen. Daarnaast kan de (gewezen) deelnemer het ouderdompensioen eerder laten ingaan of variëren in de hoogte daarvan.

Overgangsmaatregelen

Deelnemers geboren tussen 1950 en 1985, die onafgebroken deelnemer waren sinds 31 december 2005, krijgen onder voorwaarden een verhoging van de aanspraak ouderdompensioen over verleden diensttijd. Deze aanspraak geldt tot aan het niveau van de fiscale regelgeving. De in te kopen aanspraak is gemaximeerd. De waarde van het totaal van de aanspraken overstijgt daarmee niet die van de oude regeling. De inkoop vindt tijdsevenredig plaats tot en met 31 december 2020 óf tot de eerder gelegen pensioneringsdatum.

Regeling 2001 (Voor deelnemers geboren voor 1950)

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is 60 jaar.

Franchise

De franchise voor 2009 bedraagt € 14.609,-.

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

Per jaar wordt 2,00% van de pensioengrondslag opgebouwd aan pensioen.

Opbouwpercentage prepensioen

Het opbouwpercentage prepensioen bedraagt 2,25% van het pensioengevend loon.

Prepensioen

Het prepensioen is gelijk aan de som van de jaarlijks vastgestelde pensioengevende lonen (inclusief eventueel verleende toeslagen) vermenigvuldigd met het opbouwpercentage.

Uitruilmogelijkheden

De (gewezen) deelnemer kan op pensioneringsdatum zijn ouderdomspensioen uitruilen in een hoger prepensioen en andersom.

De (gewezen) deelnemer kan zijn prepensioen eerder (of later) laten ingaan, tot maximaal de 55-jarige leeftijd.

De (gewezen) deelnemer kan in plaats van op de pensioneringsdatum ook op de pensioendatum zijn partnerpensioen geheel of gedeeltelijk uitruilen in een hoger ouderdomspensioen.

De (gewezen) deelnemer heeft niet de mogelijkheid zijn ouderdomspensioen te vervroegen

4.3 Wijzigingen statuten en reglementen

De statuten en het uitvoeringsreglement van het fonds zijn in 2009 niet aangepast. In 2009 heeft het bestuur besloten om het pensioenreglement te wijzigen.

- Deelnemers die geboren zijn voor 1950 wordt de mogelijkheid geboden om zowel op pensioneringsdatum als op pensioendatum het partnerpensioen in ouderdomspensioen uit te ruilen.
- In het pensioenreglement was alleen de uitgaande waardeoverdracht vastgelegd. Door een reglementswijziging is nu ook de mogelijkheid tot inkomende waardeoverdracht vastgelegd.

De wijzigingen zijn op 1 juli 2009 ingegaan.

4.4 Slotopmerkingen

In hoofdstuk 8 publiceren wij de jaarrekening met de financiële gegevens over het boekjaar 2009.

Tot slot bedanken wij iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van de stichting.

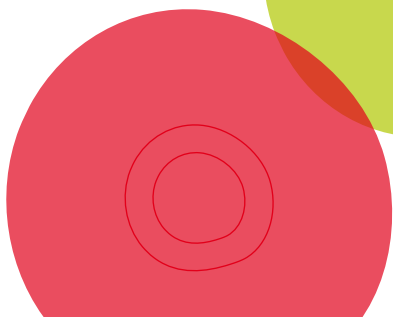
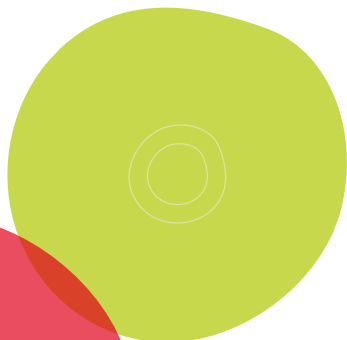
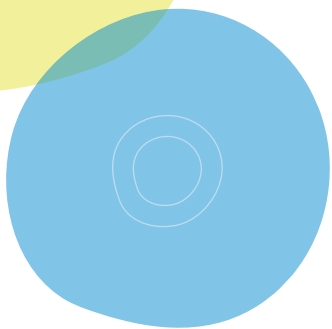
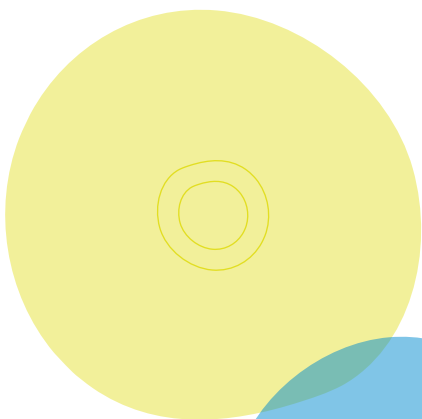
De Meern, 23 juni 2010.

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek,

H. Hofstee
voorzitter

P.C.M. Duijndam
secretaris

5 Visitatiecommissie

5.1 Bevindingen

In 2010 heeft de visitatiecommissie bestaande uit mevrouw P.A. de Bruijn en de heren J.H.M. van de Vall en E.E. Hagen, het eerste visitatierapport uitgebracht. Hiermee wordt verslag uitgebracht van een algemene visitatie bij de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek. De visitatie heeft betrekking op de periode 2007 tot en met het derde kwartaal 2009, waarbij de nadruk ligt op 2008.

Overeenkomstig de door het bestuur van het fonds aan Stichting Het Vak-Visitatiecommissie verleende opdracht tot visitatie heeft de visitatiecommissie het functioneren van (het bestuur van) het fonds kritisch bezien. Het uitgangspunt voor de werkzaamheden van de visitatiecommissie wordt gevormd door de principes van de STAR inzake goed pensioenfondsbestuur. Bij het uitvoeren van de visitatieopdracht heeft de visitatiecommissie de volgende taken vervuld:

- Het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures;
- Het beoordelen van de beleids- en bestuursprocessen;
- Het beoordelen van de checks en balances;
- Het beoordelen van de wijze waarop het bestuur het fonds aanstuurt;
- Het beoordelen van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn.

Conform de opdrachtovereenkomst heeft de visitatiecommissie zich gericht op de onderstaande deelgebieden:

- Besluitvorming;
- Financieel;
- Beleggingen;
- Communicatie;
- Uitbesteding;
- Governance.

De werkwijze van de visitatiecommissie bestaat uit een uitgebreide bestudering van de binnen het fonds beschikbare documentatie. In aanvulling op het documentenonderzoek heeft de visitatiecommissie gesprekken gevoerd met het bestuur van het fonds, de fondsmanager en de fondssecretaris en met een delegatie van de deelnemersraad. Met het verantwoordingsorgaan is geen gesprek gevoerd aangezien dit orgaan pas in december 2009 is benoemd. De visitatiecommissie heeft de werkzaamheden in een coöperatieve sfeer kunnen verrichten. De visitatiecommissie is zich bewust van het feit dat de visitatie een momentopname betreft in een doorgaand proces van kwaliteitsbewaking.

Algemeen oordeel

De indruk van de visitatiecommissie is positief. Op basis van de documentatie en de gevoerde gesprekken is de visitatiecommissie van mening dat het bestuur van het fonds de zaken voldoende goed heeft geregeld. De visitatiecommissie heeft de indruk gekregen dat het bestuur voldoende onafhankelijk opereert, zeker op hoofdlijnen voldoende 'in control' is, deskundigheid en gezag uitstraalt, adequaat langs diverse kanalen verantwoording aflegt en een duidelijke visie heeft over de wijze waarop de risico's op de lange termijn beheerst dienen te worden.

Belangrijkste bevindingen

1. Er is geen jaarplanning;
2. Er is een beleggingscommissie die alleen adviserende bevoegdheden heeft. Uit de notulen en het beleggingsplan blijkt dat de beleggingscommissie besluiten neemt op deelaspecten;
3. Er is een mogelijkheid van dagelijks bestuur maar die wordt niet of nauwelijks vervuld;
4. Het al dan niet afdekken van het renterisico is afhankelijk gemaakt van de visie van het bestuur ten aanzien van de ontwikkeling van de rente. Hoe deze visie zich gedurende 2008 heeft ontwikkeld, is in de notulen niet terug te vinden;
5. De laatste ALM-studie is eind 2005/begin 2006 uitgevoerd;
6. In de beleggingscommissie hebben ook vertegenwoordigers van de uitvoerder zitting;
7. Het bestuur kon niet aangeven of er ook in indexfondsen wordt belegd;
8. In het communicatieplan is opgenomen dat de communicatie zendergericht is, dat er geen segmentatie plaats vindt en dat de nadruk ligt op de regeling;
9. Er wordt niet gecheckt of alle doelgroepen bereikt worden;
10. Rapportages vanuit het bestuur naar de deelnemersraad zouden beter onderbouwd kunnen worden.
11. Maak een jaarplanning met beleidsaandachtspunten en houd via actie- en besluitenlijst toezicht op de afwikkeling hiervan;
12. Stel een reglement op voor de beleggingscommissie inclusief mandaat;
13. Overweeg de formele instelling van een dagelijks bestuur waarbij agenda- en jaarplanning de hoofdonderwerpen kunnen zijn;
14. Wanneer expliciet wordt vastgesteld dat visievorming essentieel is voor besluitvorming door het bestuur, dient de ontwikkeling van deze visie ook vastgelegd te worden in notulen of andere stukken, zodat de achtergrond van latere besluitvorming getraceerd kan worden;

15. Het bestuur wordt aangeraden op korte termijn een nieuwe ALM-studie uit te voeren en daarbij opnieuw de risico's af te wegen die de gewijzigde financiële positie van het fonds en de gewijzigde economische omstandigheden met zich meebrengen;
16. Het bestuur wordt aanbevolen onafhankelijkheid in de cyclus: advisering – uitvoering – verantwoording ten aanzien van het beleggingsbeleid zorgvuldig te waarborgen, daar de aanwezigheid van twee leden van de uitvoerder in de beleggingscommissie deze onafhankelijkheid in het gedrang zouden kunnen brengen;
17. Het bestuur wordt aanbevolen minder op afstand te staan van de feitelijke instrumenten en risico's in de beleggingsportefeuille, aangezien diepere kennis in het huidige tijdsgewricht steeds meer noodzakelijk wordt geacht;
18. Schenk meer aandacht aan een efficiënte communicatie en zie er op toe dat deze de doelgroepen ook bereikt;
19. Betrek de deelnemersraad in een communicatiecommissie om draagvlak en efficiëntie van de communicatie te vergroten;
20. Laat het bestuur beter onderbouwen waarom zij adviezen van de deelnemersraad niet overneemt.

De Meern, 2 februari 2010

Namens de visitatiecommissie van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek,

E.E. Hagen (voorzitter)

J.H.M. van de Vall

P.A. de Bruijn

5.2 Reactie bestuur

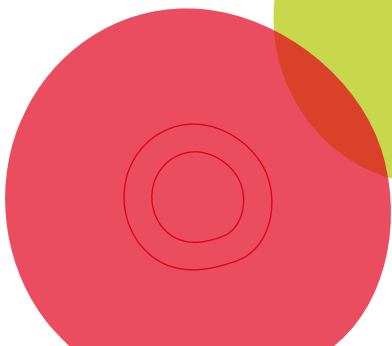
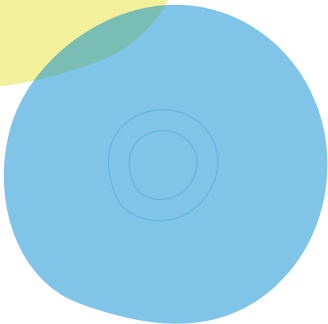
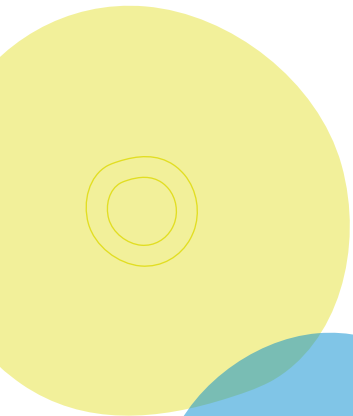
De leden van de visitatiecommissie hebben in korte tijd een grondige analyse weten te maken van het functioneren van (het bestuur van) het fonds. Het bestuur is tevreden over het positieve oordeel. De bevindingen en aanbevelingen zijn helder uiteengezet. Het bestuur zal het verslag en de aanbevelingen van de visitatiecommissie bespreken en zal waar nodig actie ondernemen.

Verslag nabespreking visitatierapport met het bestuur

Op 2 februari 2010 heeft de visitatiecommissie de bespreekversie van het visitatierapport besproken met een delegatie van het bestuur. Tijdens deze bespreking zijn (naast een tweetal tekstuele opmerkingen) de volgende punten naar voren gekomen:

- Het bestuur geeft aan (aanbeveling 3) dat een formele instelling van een dagelijks bestuur niet erg aanspreekt, gegeven het grote aantal partijen dat in het bestuur is vertegenwoordigd;
- Het bestuur geeft aan (aanbeveling 5) dat een nieuwe ALM-studie op de agenda staat voor 2010, waarbij ook naar de nieuwe overlevingstafels gekeken zal worden;
- Het bestuur geeft aan (aanbeveling 6) het geen verkeerde aanbeveling te vinden, maar tegelijkertijd zich niet oncomfortabel te voelen bij de huidige situatie;
- Het bestuur vraagt zich af (aanbeveling 8) of communicatie überhaupt gaat landen bij de deelnemers; de visitatiecommissie benadrukt dat er een verplichting bestaat vanuit de Pensioenwet om na te gaan of communicatie effectief is;
- Het bestuur herkent de aanbeveling (10) ten aanzien van de deelnemersraad niet. Het bestuur geeft aan dat er sprake is van respect, openheid en communicatie en dat daarin wordt geïnvesteerd.

6 Verantwoordingsorgaan

6.1 Oordeel 2009

6.1.1 Algemeen

Het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds is met ingang van 1 januari 2008 ingesteld. Op basis van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance) van de Stichting van de Arbeid heeft het bestuur de werkwijze van het verantwoordingsorgaan in een reglement vastgelegd. Er zijn afspraken gemaakt over welke informatie het verantwoordingsorgaan ontvangt, de frequentie van het overleg met het bestuur en de te behandelen onderwerpen.

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Tevens legt het bestuur verantwoording af over de naleving van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur zoals vastgesteld door de Stichting van de Arbeid op 16 december 2005.

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan legt zijn oordeel ten minste één maal per jaar schriftelijk vast. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, opgenomen in het jaarverslag waar het oordeel betrekking op heeft. Tevens zal publicatie op de website plaatsvinden.

Het verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht ten aanzien van:

- het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- de vorm, inrichting en samenstelling van het interne toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van haar taakuitoefening kennis genomen van de statuten en reglementen, de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (2008), diverse nota's betreffende het beleggingsbeleid in 2009, het communicatiebeleidsplan en het communicatiejaarplan, de nota's inzake toeslag-

verlening en premievaststelling, het herstelplan, het transparantiedocument, de notulen van de bestuursvergaderingen uit 2009 en het rapport van de visitatiecommissie. Tevens heeft het verantwoordingsorgaan in het kader van haar taakuitoefening in 2010 kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening 2009.

Het verantwoordingsorgaan heeft geen gebruik gemaakt van haar recht op overleg met de externe actuaris en de externe accountant.

6.1.2 Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende bevindingen:

Wijzigingen in wet- en regelgeving en reglementen

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur zich op een correcte wijze houdt aan de geldende wet- en regelgeving, de reglementen en statuten van het fonds. Het verantwoordingsorgaan constateert dat de wijzigingen van de reglementen tijdig en juist zijn aangepast en dat communicatie over deze wijzigingen tijdig en correct heeft plaatsgevonden.

Premiebeleid

Het verantwoordingsorgaan constateert dat de premie in 2009 niet kostendekkend is.

Toeslagbeleid

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur consequent omgaat met het toeslagenbeleid van het fonds.

Beleggingsbeleid (inclusief Corporate Governance en Verantwoord Beleggen)

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het beleggingsbeleid van het bestuur goed is uitgevoerd. De beleggingsresultaten zijn goed en de dekkingsgraad is gestegen. Het verantwoordingsorgaan spoort het bestuur aan om deze resultaten verder te verbeteren. Het verantwoordingsorgaan constateert dat de beheerskosten zijn gestegen ten opzichte van 2008. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur om acht te slaan op deze kosten en er zorg voor te dragen dat deze kosten niet hoger worden.

Het verantwoordingsorgaan constateert dat het renterisico niet is afgedekt; voorts constateert het verantwoordingsorgaan dat het bestuur diverse malen advies heeft gekregen (onder andere van de adviserend actuaris) om een serieus onderzoek te doen naar het afdekken van het renterisico. Voor het verantwoordingsorgaan is

niet na te gaan hoe het beleid ten aanzien van het al of niet afdekken van het renterisico tot stand is gekomen. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat zij op dit aspect onvoldoende informatie heeft om zich een oordeel te vormen over de totstandkoming van het beleid ten aanzien van het afdekken van het renterisico.

Financiële positie van het fonds

Het verantwoordingsorgaan constateert dat de dekkinggraad van het fonds is gestegen in 2009 (van 98% naar 108%). Het door het bestuur ingezette herstelplan heeft in dit opzicht goed gewerkt. Het verantwoordingsorgaan kan zich verenigen met het door het bestuur gevoerde financiële beleid.

Goed Pensioenfondsbestuur

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het bestuur er voldoende in is geslaagd om de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur te vertalen naar het fonds, zowel qua invoering als uitvoering. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur om de zelfevaluatie in een breder kader te plaatsen.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan constateert dat het huidige risicobeleid door het bestuur is vastgesteld en voldoende is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur om de risicogebieden die worden gedekt door FIRM in het licht van het bestaande risicobeleid te beoordelen en zo nodig passende maatregelen te nemen.

6.1.3 Oordeel

Op grond van het voorgaande komt het verantwoordingsorgaan tot het volgende oordeel.

Het verantwoordingsorgaan van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek is van oordeel dat:

- het bestuur afdoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen;
- het handelen van het bestuur in 2009 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen;
- de motivatie ten aanzien van het bestuursbesluit tot het niet afdekken van het renterisico door het verantwoordingsorgaan niet te traceren is.

6.1.4 Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan doet de volgende aanbevelingen:

- Het premiebeleid nader te bekijken met als doel een kostendekkende premie;
- De beheerskosten in de hand te houden;
- Er voor te zorgen dat de dekkinggraad op peil blijft;
- De zelfevaluatie in een breder kader te plaatsen door de communicatie tussen de deelnemersraad en het bestuur erbij te betrekken;
- De visitatiecommissie jaarlijks de gedane aanbevelingen c.q. verbeterpunten (summier) te laten toetsen.

De Meern, 8 juni 2010

Namens het verantwoordingsorgaan van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek,

De heer W.H. Huiskes

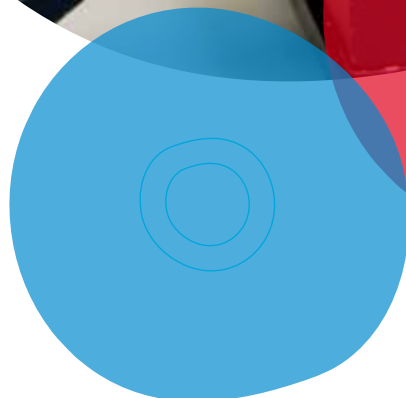
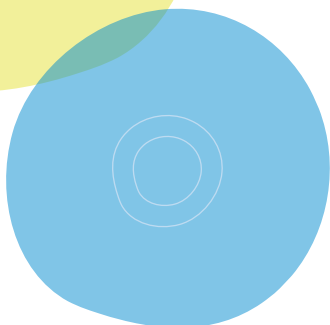
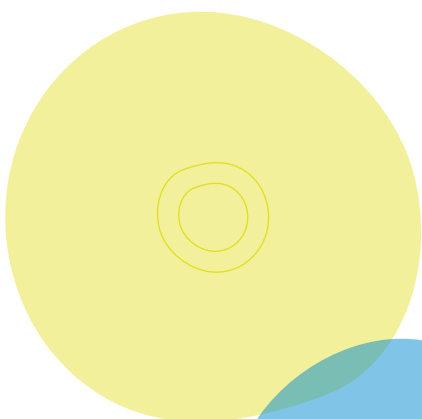
De heer M.H. Pijffers

De heer G.B.T. Stroot

6.2 Reactie bestuur

Tijdens een gezamenlijke vergadering met het verantwoordingsorgaan op 16 juli 2010 heeft het bestuur van het fonds kennis genomen van de bevindingen van het verantwoordingsorgaan over het handelen van het bestuur in 2009 en van de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur constateert dat het verantwoordingsorgaan op professionele wijze het beleid van het bestuur onder de loep heeft genomen. De bevindingen en aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan zijn van grote waarde voor het bestuur en het fonds. Het bestuur is tevreden met het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur neemt, op één na, de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan over en gaat daar mee aan de slag. De aanbeveling van het verantwoordingsorgaan om de visitatiecommissie jaarlijks de gedane aanbevelingen c.q. verbeterpunten (summier) te laten toetsen neemt het bestuur vanwege de kosten die daarmee zijn gemoeid, niet over.

7 Deelnemersraad

De deelnemersraad is in 2009 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de onderwerpen waarover de deelnemersraad het bestuur heeft geadviseerd.

7.1 Verslag

7.1.1 Jaarverslag 2008

De deelnemersraad heeft het bestuur geadviseerd het jaarverslag 2008 van het fonds goed te keuren en vast te stellen.

7.1.2 Toeslag

Toeslagverlening vormt een belangrijk onderdeel van de advisering door de deelnemersraad. Gezien de financiële situatie van het fonds heeft de deelnemersraad het bestuur in 2009 positief geadviseerd over het voorgenomen besluit van het bestuur om per 1 januari 2010 geen toeslagen te verlenen aan actieven, gepensioneerden en gewezen deelnemers. De deelnemersraad heeft sinds 2008 de zorg uitgesproken over de toeslagverlening van het fonds. De deelnemersraad heeft eind 2008 een beroep gedaan op het bestuur om de mogelijkheid van een eenmalige uitkering aan gepensioneerden te bezien. In 2009 heeft de deelnemersraad zich uitgebreid laten voorlichten over de (gemiste) toeslagverlening in de periode 2000-2009. De deelnemersraad heeft er bij het bestuur van het fonds op aangedrongen om in 2010, alle mogelijkheden die er kunnen zijn om een toeslag dan wel een inhaaltoeslag toe te kennen, te beoordelen.

7.1.3 Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

De ABTN beschrijft de financiële opzet van het fonds en de grondslagen waarop deze berust. In 2009 zijn een aantal tekstuele wijzigingen doorgevoerd. Inhoudelijk waren er geen wijzigingen.

7.1.4 Beleggingen

De deelnemersraad heeft in 2009 het bestuur positief geadviseerd over de beleggingsnota en de beleggingsrichtlijnen 2010. Gedurende het jaar wordt de deelnemersraad op de hoogte gehouden van de financiële positie van het fonds. Ook in het verslagjaar 2009 vormden de kwartaalrapportages een vast agendapunt. Een terugkerend onderwerp was het afdekken van het renterisico. In 2009 is dit onderwerp herhaaldelijk besproken zowel in de deelnemersraad als in de gezamenlijke vergadering met het bestuur. Het bestuur heeft toegezegd het afdekken van het renterisico te willen (her)beoordelen.

Om een beter inzicht te verkrijgen in de risicobeheersing en in het bijzonder in beleggingsrisico's heeft de deelnemersraad op 24 november 2009 een cursus Beleggingen gevolgd.

De verklaring inzake de beleggingsbeginselen bevatte op enkele punten verouderde informatie. In 2009 is de verklaring tekstueel geactualiseerd. De deelnemersraad heeft van deze wijzigingen kennisgenomen.

7.1.5 Statuten en reglementen

De deelnemersraad heeft het bestuur in 2009 positief geadviseerd over een aantal wijzigingen in het pensioenreglement. Deze wijzigingen staan beschreven in paragraaf 4.3.

7.1.6 Herstelplan

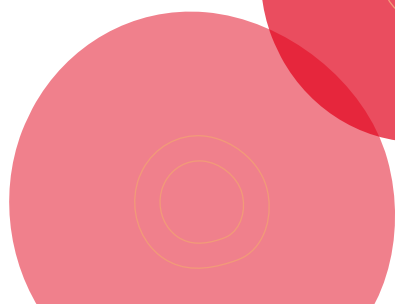
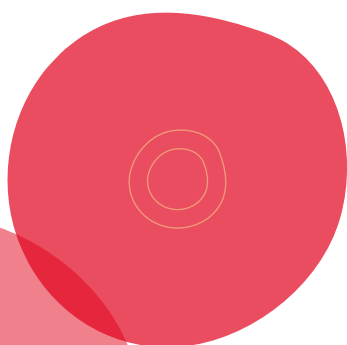
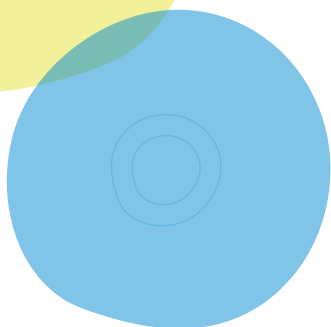
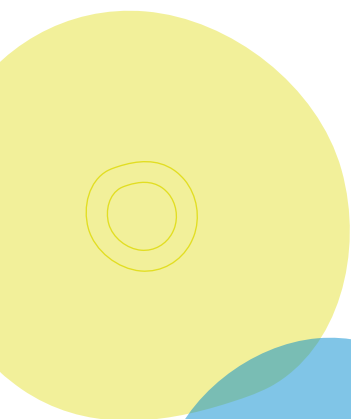
De deelnemersraad heeft sinds het einde van 2008 de ontwikkelingen in het fonds als gevolg van de kredietcrisis gevolgd. De dekkingsgraad van het pensioenfonds daalde van 142% (31 december 2007) naar 98% (31 december 2008). Hierdoor ontstond een reservetekort en een dekkingsgraadtekort. Het bestuur heeft in 2009 een geïntegreerd herstelplan voor het fonds opgesteld voor zowel de korte als de lange termijn. Dit herstelplan is nodig om de financiële positie en de dekkingsgraad van het fonds op termijn op het vereiste niveau te krijgen. In een extra vergadering van de deelnemersraad is het herstelplan besproken met een delegatie van het bestuur van het fonds. De deelnemersraad heeft het bestuur positief geadviseerd over het herstelplan.

De deelnemersraad bedankt het bestuur, ondanks de aanwezige meningsverschillen, voor de constructieve en transparante manier van samenwerking.

De Meern, 16 juni 2010

J. van Dijk
voorzitter

8 Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek de jaarrekening. In de eerste paragrafen vindt u de jaarrekening. In de paragrafen 8.8 en 8.9 volgen de verklaringen van de certificerend actuaaris en accountant van het fonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

8.1 Balans per 31 december 2009

na voorgestelde bestemming saldo baten en lasten x € 1.000	Toelichting *)	2009 EUR	2008 EUR
Activa			
Beleggingen voor risico fonds	8.5.1	504.138	431.075
Vorderingen en overlopende activa	8.5.2	7.119	6.651
Overige activa	8.5.3	1.002	2.336
		512.259	440.062
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	8.5.4	39.381	-7.721
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	8.5.5	471.166	445.077
Overige voorzieningen	8.5.6	19	130
Overige schulden en overlopende passiva	8.5.7	1.693	2.576
		512.259	440.062
Dekkingsgraad op basis van FTK (in%)		108%	98%
*) De nummering verwijst naar de toelichting			

8.2 Staat van baten en lasten over 2009

Bedragen x €1.000	Toelichting	2009 EUR	2008 EUR
Baten			
Premiebijdragen risico fonds	8.6.1	19.431	16.615
Beleggingsresultaten risico fonds	8.6.2	50.523	-48.856
Overige baten	8.6.3	543	661
		70.497	-31.580
Lasten			
Pensioenuitkeringen	8.6.9	13.477	12.102
Pensioenuitvoeringskosten	8.6.10	852	762
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor rekening pensioenfonds:			
• Pensioenopbouw	8.6.4	18.574	11.756
• Indexering en overige toeslagen	8.6.5	51	-41
• Rentetoevoeging	8.6.6	11.344	15.640
• Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	8.6.7 en 8.6.8	-13.305	-11.796
• Wijziging marktrente	8.6.13	-25.626	91.710
• Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	5.6.16	15.238	234
• Wijziging actuariële uitgangspunten	8.6.14	20.500	-
• Overige wijzigingen in de voorziening pensioenverplichting	8.6.15	-795	-1.351
Saldo overdrachten van rechten	8.6.16	-17.061	277
Overige lasten	8.6.17	39	417
		23.395	119.723
Saldo van baten en lasten		47.102	-151.303

Voor een toelichting op de wijziging actuariële uitgangspunten wordt verwezen naar paragraaf 8.6.14

Samenvatting van de actuariële analyse

Bedragen x €1.000		2009	2008
		EUR	EUR
	Premieresultaat	-102	4.084
	Interestresultaat	64.805	-156.206
	Overig resultaat	-17.601	819
	Saldo van baten en lasten	47.102	-151.303

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Bedragen x €1.000		2009	2008
		EUR	EUR
	Overige reserve	-	-
	Gebonden reserve	43.306	7.984
	Bestemmingsreserve	4.268	-159.383
	Bestemmingsreserve AOP -regeling	-472	96
	Saldo van baten en lasten	47.102	-151.303

8.3 Kasstroomoverzicht over 2009

Bedragen x €1.000	2009 EUR	2008 EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	18.061	16.681
Ontvangen waardeoverdrachten	17.974	2.715
Betaalde pensioenuitkeringen	-13.438	-12.071
Betaalde waardeoverdrachten	-48	-388
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-647	-
Ontvangen overige baten	-	-398
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	21.902	6.539
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	619.686	503.098
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	13.150	23.435
Aankopen beleggingen	-654.931	-531.309
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-1.141	-988
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-23.236	-5.764
Mutatie liquide middelen	-1.334	775
Stand liquide middelen per 1 januari	2.336	1.561
Stand liquide middelen per 31 december	1.002	2.336

8.4 Algemene toelichting

8.4.1 Inleiding

Het doel van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek, statutair gevestigd te Utrecht (hierna 'het fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche verplicht gestelde aangesloten werkgevers.

8.4.2 Overeenstemmingverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in de Pensioenwet en Titel 9 Boek 2 BW, met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Overeenkomstig de wijziging van artikel 146 van de Pensioenwet per 2 juli 2009 is artikel 390 Titel 9 Boek 2 BW niet langer van toepassing. Hiermee vervalt voor de pensioenfondsen vanaf 1 januari 2009 de verplichting tot het opnemen van een herwaarderingsreserve.

Het bestuur heeft op 16 juni 2010 de jaarrekening opgemaakt.

8.4.3 Grondslagen voor de waardering

Algemeen

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor de overige activa en passiva geldt, tenzij in de specifieke grondslagen hieronder anders is aangegeven, dat deze zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Deze boekwaarde benadert de actuele waarde als gevolg van het korte termijnkarakter van deze vorderingen en schulden.

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Pensioenwet vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de

periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid BW vereiste inzicht noodzakelijk geacht wordt, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen nader toegelicht in de toelichting bij de jaarrekening.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen.

De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

	31 december 2009	gemiddeld 2009	31 december 2008	gemiddeld 2008	31 december 2007
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
AUD	1,595	1,775	1,994	1,829	1,665
CAD	1,504	1,616	1,716	1,580	1,443
CHF	1,483	1,496	1,480	1,567	1,655
DKK	7,441	7,444	7,443	7,450	7,457
GBP	0,888	0,902	0,967	0,851	0,734
HKD	11,125	10,923	10,773	-	-
JPY	133,568	131,637	126,008	144,670	163,333
NOK	8,288	9,017	9,733	8,836	7,939
SEK	10,244	10,701	10,993	10,221	9,450
USD	1,435	1,409	1,390	1,426	1,462

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op actuele waarde. Participaties in beleggingspools en -instellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering).

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel –crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde. De actuele waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde.

De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatie-

activiteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de actuele waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken van de waarderingsgrondslagen van het fonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van kostprijs of lagere marktwaarde. De kostprijs zijn de gedane uitgaven, inclusief bouwrente. Na oplevering worden (her) ontwikkelde objecten naar actuele waarde geherwaardeerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op actuele waarde. De actuele waarde is de beursnotering per balansdatum.

De actuele waarde van niet beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de per balansdatum geldende beurskoers, onder toevoeging van opgelopen rente. Leningen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico. Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op nominale waarde.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen. Creditposities in derivaten worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Niet beursgenoteerde belangen in infrastructuur beleggingen worden gewaardeerd op het aandeel in de actuele waarde van de onderliggende beleggingen, de overige onderliggende activa en de onderliggende verplichtingen. Geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening courantsaldi worden tegen nominale waarde gewaardeerd.

Vorderingen en overlopende activa

Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen dan wel een tekort.

Beleidsreserve

De Beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve onder aftrek van de Gebonden reserve en de bestemmingsreserve AOP-regeling.

Gebonden reserve

De gebonden reserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve wordt bepaald aan de hand van de standaardtoets van DNB. Zie hiervoor de paragraaf solvabiliteitsrisico in het hoofdstuk Risicobeheer en derivaten (hoofdstuk 7.2.5 toelichting op de balans paragraaf 13).

Reserve AOP-regeling

Als onderdeel van de algehele voorziening pensioenverplichtingen wordt een voorziening AOP gevormd op gelijke sterfte- en interestgrondslagen als de voorziening van de basisregeling. Voor revalidatie hanteren wij (net als bij premievrijstelling) 90%. Het resultaat op de AOP regeling wordt jaarlijks gedoteerd of onttrokken aan de AOP reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2009:

- Rekenrente: gebaseerd op de rentetermijnstructuur zoals maandelijks gepubliceerd door DNB. De bij de duration van de verplichtingen van het fonds behorende rente uit de rentetermijnstructuur bedraagt 4,18% (2008: 3,94%).
- Overlevingstafels: AG prognosetafels 2005-2050 met een correctie op de sterftetekansen afhankelijk van leeftijd, geslacht en de status hoofd- of medeverzekerde. De sterftetekansen worden gecorrigeerd aangezien de beroepsbevolking afwijkt van de sterfte van de gehele bevolking. Door gebruik te maken van de prognosetafel wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van de verwachte sterfte in de toekomst. Als start voor de prognose wordt de kolom 2007-2012 (2008 2006 – 2011) genomen.
- In 2008 heeft het CBS een prognose voor overlevingskansen

gepubliceerd waaruit blijkt dat de ontwikkeling van de levensverwachting nog sneller gaat dan enkele jaren geleden voorzien. Naar verwachting zal het AG in 2010 een nieuwe prognosetafel publiceren die is gebaseerd op de actuele overlevingsverwachtingen. Vooruitlopend op de publicatie van de nieuwe tafel heeft het fonds besloten de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2009 met 4,5% te verhogen.

- Voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor nog niet ingegane nabestaandenpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd volgens de sterftetafel GBM/V 1985 - 1990, met uitzondering van de leeftijden 60 tot en met 65. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Vanaf leeftijd 65 wordt de werkelijke burgerlijke staat gehanteerd.
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- Kostenopslag ter grootte van 2% van de voorziening voor pensioenverplichtingen in verband toekomstige administratie- en excassokosten.
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers is uitgegaan van een revalidatiekans van 10%.
- De voorziening IBNR voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers met een kans in de WIA terecht te komen, wordt berekend door tweemaal de invaliditeitsopslag in de premie te nemen.

Overige voorzieningen

Onder overige voorzieningen is de voorziening voor de VUT verplichtingen opgenomen. Deze voorziening heeft betrekking op deelnemers die reeds geopteerd hebben voor de VUT -regeling. De uitkeringen zijn contant gemaakt tegen de rekenrente van 3%. Voorts is een opslag voor sociale lasten gehanteerd.

8.4.4 Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen risico fonds

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen, alsmede premies van de Stichting Voortzetting Pensioenverzekering (FVP). Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico fonds

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de actuele waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingskosten.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

De kosten uit hoofde van beheervergoeding alsmede transactiekosten gerelateerd aan beleggingen zijn in mindering gebracht op de directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuair berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks valt een percentage van de uitkeringen vrij uit de voorziening pensioenverplichtingen ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten). Daarnaast wordt een percentage van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

8.4.5 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de indirecte methode opgesteld. De kasstromen worden derhalve bepaald op basis van de staat van baten en lasten, gecorrigeerd voor de mutatie van de daarmee samenhangende balansposities. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

8.5 Toelichting op de Balans

8.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Ultimo 2009	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	64.769	119.831	300.887	11	7.022	492.520
Beleggingsdebiteuren	400	154	6.536	0	-	7.090
Liquide middelen	4.545	-	-	597	146	5.288
Beleggingscrediteuren	-758	-	-	-2	-	-760
Stand per 31 december 2009	68.956	119.985	307.423	606	7.168	504.138

	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Ultimo 2008	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	65.264	91.932	258.414	3.085	4.804	423.499
Beleggingsdebiteuren	186	268	6.110	-	-	6.564
Liquide middelen	1.171	-	-	500	183	1.854
Beleggingscrediteuren	-836	-	-	-6	-	-842
Stand per 31 december 2008	65.785	92.200	264.524	3.579	4.987	431.075

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten (1)	overige beleggingen	totaal
Ultimo 2009	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Stand per 1 januari 2009	65.264	91.932	258.414	3.085	4.804	423.499
Aankopen / verstrekkingen	2.620	20.590	117.947	466.275	47.499	654.931
Verkopen / aflossingen	-307	-18.157	-88.365	-467.073	-45.507	-619.409
Overige mutaties	-152	-15	-	-	167	-
Gerealiseerde herwaardering	29	2.846	1.291	799	50	5.015
Ongerealiseerde herwaardering	-2.685	22.635	11.600	-2.377	9	29.182
	64.769	119.831	300.887	709	7.022	493.218
Mutatie derivaten passiva	-	-	-	-698	-	-698
Stand per 31 december 2009	64.769	119.831	300.887	11	7.022	492.520

	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Ultimo 2008	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Stand per 1 januari 2008	59.001	134.260	264.323	-	-	457.584
Aankopen / verstrekkingen	7.029	52.562	173.313	263.850	32.593	529.347
Verkopen / aflossingen	-415	-34.426	-177.844	-263.101	-27.997	-503.783
Overige mutaties	-	-	-	1.963	-	1.963
Gerealiseerde herwaardering	-138	-7.487	44	-663	178	-8.066
Ongerealiseerde herwaardering	-213	-52.977	-1.422	1.036	30	-53.546
	65.264	91.932	258.414	3.085	4.804	423.499

(1) De hieronder opgenomen waarden betreffen belegde gelden in derivaten welke onder de activa zijn opgenomen onder de 'beleggingen voor risico pensioenfonds', met daarop in mindering gebracht de derivaten welke onder de passiva als onderdeel van de 'overige schulden' zijn opgenomen.

Actuele waarde

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	marktnoteringen (direct en afgeleid) EUR	waarderingsmodellen- en technieken EUR	totaal EUR
Actief per 31 december 2009			
Vastgoedbeleggingen	366	64.403	64.769
Aandelen	118.550	1.281	119.831
Vastrentende waarden	300.595	292	300.887
Derivaten	-	11	11
Overige beleggingen	7.022	-	7.022
	426.533	65.987	492.520
Passief per 31 december 2009			
Derivaten	-	-1.266	-
Actief per 31 december 2008			
Vastgoedbeleggingen	463	64.802	65.265
Aandelen	90.859	1.072	91.931
Vastrentende waarden	252.809	5.605	258.414
Derivaten	-	3.085	3.085
Overige beleggingen	4.804	-	4.804
	348.935	74.564	423.499
Passief per 31 december 2008			
Derivaten	-	-1.963	-1.963

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld. Ultimo 2009 is van de waarde van de aandelen zoals opgenomen onder Waarderingsmodellen en -technieken € 1.281 (2008: € 1.474) gebaseerd op niet door een accountant gecertificeerde cijfers.

Schatting van reële waarde

▪ Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingsmodellen en -technieken betreft voornamelijk direct vastgoed.

Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert binnen, de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

▪ Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen opgenomen als vastgesteld op basis van 'waarderingmodellen en -technieken'.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fund-managers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

▪ Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld betreft hoofdzakelijk de leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat reeds vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen.

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de rentevoet welke hierbij wordt gehanteerd:

	2009	2008
	%	%
Vastrentende waarden	3,56	3,47

▪ Derivaten

Bij de schatting van de actuele waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen. Deze kasstromen worden op basis van de zero coupon swapcurve contant gemaakt.

▪ Overige beleggingen

Het niet marktgenoteerde deel van de overige beleggingen betreft beleggingen in infrastructuur. Het fonds neemt alleen via tussenkomst van externe fondsbeheerders deel in infra-structurele beleggingen. Voor de waardering van deze beleggingen wordt uitgegaan van de waardebepaling welke is opgesteld ten behoeve van deze externe fondsbeheerders.

De waardering vindt plaats op basis van fair value. De wijze waarop de fair value wordt bepaald is afhankelijk van de externe fondsbeheerder en van de aard van de belegging. De volgende variabelen kunnen hierbij een rol spelen: de aanschafwaarde voor wat betreft recente investeringen, toekomstige kasstromen, waarde van de activa en waardering van vergelijkbare objecten.

Belegde waarden in vastgoed

	2009	2008
	EUR	EUR
Direct vastgoed	57.242	54.417
Indirect vastgoed	7.527	6.775
Vastgoed in ontwikkeling	0	4.072
Stand per 31 december	64.769	65.264

100% van het direct vastgoed is getaxeerd door onafhankelijke, beëdigde taxateurs, 0% is intern getaxeerd.

Belegde waarden in aandelen

	2009	2008
	EUR	EUR
Zelfstandig beursgenoteerde aandelen	63.501	48.194
Aandelenbeleggingsfondsen	55.049	42.665
Venture Capital (Private Equity)	1.281	1.073
Stand per 31 december	119.831	91.932

Belegde waarden in vastrentende waarden

	2009	2008
	EUR	EUR
Obligaties	193.421	164.165
Credit funds	80.441	74.949
Leningen op schuldbekentenissen	5.523	5.605
Hypotheken	722	713
Inflation linked bonds	3.650	2.610
Obligatiebeleggingsfondsen	17.130	10.372
Stand per 31 december	300.887	258.414

Belegde waarden in derivaten

	2009	2008
	EUR	EUR
Valutaderivaten	5	3.085
Rentederivaten	6	-
Stand per 31 december	11	3.085

Belegde waarden in overige beleggingen

	2009	2008
	EUR	EUR
Beleggingsfondsen	7.022	4.804
Stand per 31 december	7.022	4.804

Beleggingsdebiteuren

	2009	2008
	EUR	EUR
Nog af te wikkelen transacties	362	98
Te vorderen bedragen uit hoofde van:		
- dividend	68	67
- dividend- en couponbelasting	95	211
- interest	6.536	6.110
- huur	29	78
Stand per 31 december	7.090	6.564

Beleggingscrediteuren

	2009	2008
	EUR	EUR
Schulden uit collateral management		
Nog af te wikkelen transacties	734	-
Te betalen bedragen uit hoofde van:		
- huur	22	-
Overige	4	842
Stand per 31 december	760	842

8.5.2 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

	2009	2008
	EUR	EUR
Vordering op werkgevers	1.467	615
Nog te factureren premie	1.316	833
Leningen verzekeringsmaatschappijen	4.327	5.185
Overige vorderingen	9	18
Stand per 31 december	7.119	6.651

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar met uitzondering van een annuitaire lening van Aegon Nederland N.V. welke per 1 mei 2014 afloopt. De jaarlijkse annuïteit bedraagt € 996.190,-.

Nadere specificatie 'Vorderingen op werkgevers

	2009	2008
	EUR	EUR
Werkgevers	2.034	1.194
Voorziening dubieuze debiteuren	-567	-579
Stand per 31 december	1.467	615

In 2009 is een bedrag van € 75 toegevoegd aan de voorziening (2008: toevoeging € 217). Er werd een bedrag van € 47 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar afgeschreven (2008: € 180).

8.5.3 Overige activa

	2009	2008
	EUR	EUR
Liquide middelen	1.002	2.336
Stand per 31 december	1.002	2.336

De liquide middelen worden aangehouden bij de ING Bank N.V. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing en de liquide middelen staan ter vrije beschikking.

8.5.4 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	gebonden reservers EUR	beleids reserve EUR	bestemmings- AOP-regeling EUR	EUR
Stand per 31 december 2008	93.021	-103.612	2.870	-7.721
uit bestemming saldo van baten en lasten	2.969	44.605	-472	47.102
Stand per 31 december 2009	95.990	-59.007	2.398	39.381

Overeenkomstig de wijziging van artikel 146 van de Pensioenwet per 2 juli 2009 is artikel 390 Titel 9 Boek 2 BW niet langer van toepassing. Hiermee vervalt voor de pensioenfondsen vanaf 1 januari 2009 de verplichting tot het opnemen van een herwaarderingsreserve. De herwaarderingsreserve is per 1 januari 2009 toegevoegd aan de overige reserves.

	gebonden reservers EUR	beleids reserve EUR	bestemmings- reserve AOP EUR	totaal EUR
Stand per 31 december 2007	85.037	55.771	2.774	143.582
uit bestemming saldo van baten en lasten	7.984	-159.383	96	-151.303
Stand per 31 december 2008	93.021	-103.612	2.870	-7.721

Solvabiliteit

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Aanwezig vermogen	510.547	108	437.356	98
Af: technische voorziening op FTK-waardering	471.166	100	445.077	100
Eigen vermogen	39.381	8	-7.721	-2
Af: vereist eigen vermogen	97.289	21	93.021	21
Vrij vermogen	-57.908	-13	-100.742	-23
Minimaal vereist eigen vermogen	20.400	4	19.158	4
Dekkingsgraad		108		98

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel ten minste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort. De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als een reservetekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model van DNB.

Het herstelplan is opgesteld in 2009 en goedgekeurd door toezichthouder DNB. Het herstelplan is in het boekjaar onverkort van toepassing.

In het herstelplan wordt uitgegaan van een stijging van de dekkingsgraad van 100% primo 2009 naar 103% ultimo 2009. Het uitgangspunt in het herstelplan wijkt af van de definitieve dekkingsgraad ultimo 2009 omdat die nog niet bekend was toen het herstelplan is ingediend. De werkelijke dekkingsgraad ligt boven de verwachting van het herstelplan als gevolg van een gunstig beleggingsrendement en de ontwikkeling van de rente.

Het herstel van het vermogen van het pensioenfonds is gebaseerd op het op 24 maart 2009 bij DNB ingediende herstelplan. Op 22 juli 2009 is dit herstelplan door DNB ongewijzigd goedgekeurd. Het beleid van het fonds is niet aangepast om het herstel van de financiële positie van het fonds te bereiken.

Op grond van het herstelplan zou de dekkingsgraad per 31 december 2009 103% zijn. De dekkingsgraad per 31 december

2009 bedraagt 108%. Dit betekent dat het pensioenfonds voorloopt op het herstelplan. Herstel wordt daardoor naar verwachting binnen de wettelijke termijn gehaald.

8.5.5 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen naar aard

	2009	2008
	EUR	EUR
Basisregeling	465.959	439.701
Voorziening (A)AOP	1.818	1.812
Voorziening premievrijstelling/IBNR	3.389	3.564
Stand per 31 december	471.166	445.077

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen

	2009	2008
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	445.077	338.910
Pensioenopbouw	18.574	11.756
Indexering en overige toeslagen	51	-41
Rentetoevoegingen	11.344	15.640
Onttrekking voor pensioen- uitkeringen	-13.305	-11.796
Onttrekking voor pensioen- uitvoeringskosten	107	13
Wijziging marktrente	-25.626	91.710
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	20.500	-
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	15.238	234
Overige wijzigingen	-794	-1.349
Stand per 31 december	471.166	445.077

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen naar categorieën deelnemers

	2009	2008
	EUR	EUR
Actieve deelnemers	228.841	225.423
Pensioengerechtigden	118.321	100.031
Gewezen deelnemers	109.660	105.625
Overigen	5.105	5.271
Netto pensioenverplichtingen	461.927	436.350
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	9.239	8.727
Stand per 31 december	471.166	445.077

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 65 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 2,05% voor deelnemers geboren na 1949 en 2,00% voor deelnemers geboren voor 1950 van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het pensioengevend loon verminderd met de franchise. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur van het fonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Voor deelnemers die geboren zijn voor 1950 bestaat de mogelijkheid om op 60-jarige leeftijd met prepensioen te gaan. Jaarlijks wordt een aanspraak op prepensioen opgebouwd van 2,25% van het pensioengevend loon. Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen bedraagt 2,00% van de pensioengrondslag.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat echter geen recht op toeslagen. De premie bevat geen expliciete opslag ten behoeve van het toeslagbeleid. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen verlenen. De voorwaardelijke toeslagen worden gefinancierd uit rendementen. Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning heeft het bestuur met ingang van 2007 besloten de onderstaande beleidsstaffel als leidraad te hanteren. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

Deze staffel is als volgt:

- bij een dekkingsgraad onder de FTK vereiste dekkingsgraad: geen toeslag;
- bij een dekkingsgraad hoger dan de FTK vereiste dekkingsgraad: volledige toeslag, voor zover de dekkingsgraad na toeslagverlening niet onder de vereiste dekkingsgraad komt;
- bij een dekkingsgraad die 20% of meer boven de FTK vereiste dekkingsgraad, kan inhaaltoeslag volgen.

In de afgelopen drie jaren zijn de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen verhoogd met respectievelijk 0% (2009), 0% (2008), 1,5% (2007). In de bestuursvergadering van 9 december 2009 is besloten geen toeslag te verlenen per 1 januari 2010.

Inhaaltoeslagen

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend. Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een hoge dekkingsgraad vereist. Inhaaltoeslagen zijn daarom op korte termijn niet te verwachten.

	Volledige toeslagverlening %	Toegekende toeslagen %	Verskil %
Jaar 2008	-	-	-
Jaar 2009	3,10	-	3,10
Jaar 2010	0,40	-	0,40

8.5.6 Overige voorzieningen

	2009	2008
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	130	346
Ontrekkingen	-111	-216
Stand per 31 december	19	130

De voorziening VUT-verplichtingen heeft betrekking op lopende VUT-uitkeringen. Bij vaststelling van de voorziening VUT-verplichtingen is uitgegaan van een opslag voor sociale lasten van 17,5% (2008: 18,2%). De voorziening is contant gemaakt tegen een rentepercentage van 3%. De geprognosticeerde indexatie bedraagt jaarlijks 2%.

8.5.7 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

	2009	2008
	EUR	EUR
Schulden aan werkgevers	9	141
Uitkeringen	1	-
Derivaten	1.266	1.963
Belastingen en premies sociale verzekeringen	317	277
Waardeoverdrachten	8	1
Overlopende passiva	92	194
Stand per 31 december	1.693	2.576

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Derivaten'

	2009	2008
	EUR	EUR
Valutaderivaten	1.266	1.963
Stand per 31 december	1.266	1.963

8.5.8 Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen. Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het surplus/tekort op FTK-grondslagen is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Voorziening pensioenverplichtingen (FTK-waardering)		471.166		445.077
Buffers:				
S1 Renterisico	66.160		65.089	
S2 Risico zakelijke waarden	43.899		33.043	
S3 Valutarisico	5.546		12.787	
S4 Grondstoffenrisico	1.705			
S5 Kredietrisico	3.323		5.723	
S6 Verzekeringstechnisch risico	14.556		13.929	
S7 Liquiditeitsrisico				
S8 Concentratierisico				
S9 Operationeel risico				
Diversificatie-effect	-37.900		-41.861	
Aanvulling tot 5% Voorziening pensioenverplichtingen				
Totaal S (vereiste buffers)		97.289		88.710
Vereist eigen vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		568.455		533.787
Aanwezig eigen vermogen (totaal activa - schulden)		510.547		437.356
Tekort		-57.908		-96.431

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van valuta risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden.

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaardmodel van DNB toe, waarbij, in tegenstelling tot het overzicht met betrekking tot de solvabiliteit (waar uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie), de toetswaarde solvabiliteit als uitgangspunt genomen wordt. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische asset mix.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uitvoeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerd in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het fonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het fonds loopt nader toegelicht.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de marktwaarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	waarde balanspost 31 december 2009 EUR	31 december 2009	31 december 2008
Duration van de vastrentende waarden	300.887	4,93	5,40
Duration van de pensioenverplichtingen	441.277	18,00	19,00

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde 'duration-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het fonds heeft er niet voor gekozen om het renterisico middels derivaten (gedeeltelijk) af te dekken.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Resterende looptijd < 1 jaar	32.114	10,7	29.598	11,5
Resterende looptijd <= 5 jaar	127.953	42,5	130.093	50,3
Resterende looptijd > 5 jaar	140.820	46,8	98.723	38,2
	300.887	100	258.414	100

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop wordt het prijrisico gehedged middels het gebruik van afgeleide financiële instrumenten derivaten.

De segmentatie van vastgoed naar sectoren is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Kantoren	10.533	16,3	10.865	16,6
Winkels	13.293	20,5	13.280	20,3
Woningen	33.416	51,6	34.344	52,6
Participaties in vastgoedmaatschappijen	7.527	11,6	6.775	10,5
	64.769	100	65.264	100

De segmentatie van vastgoed naar regio is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Nederland	63.636	98,3	64.969	99,5
Buitenland binnen EU	528	0,8	274	0,4
Buitenland buiten EU	605	0,9	21	0,1
	64.769	100	65.264	100

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Beleggingsinstelling	56.330	47,0	43.738	47,6
Financiële instellingen	12.609	10,5	8.376	9,1
Nijverheid en industrie	16.885	14,1	13.315	14,5
Handel	12.622	10,5	9.655	10,5
Overige dienstverlening	17.965	15,0	13.926	15,1
Diversen	3.420	2,9	2.922	3,2
	119.831	100	91.932	100

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Nederland	11.831	9,9	8.808	9,6
Buitenland binnen EU	54.525	45,5	26.911	29,3
Buitenland buiten EU	53.475	44,6	56.213	61,1
	119.831	100	91.932	100

Het fonds heeft er niet voor gekozen om het prijsrisico middels derivaten (gedeeltelijk) af te dekken.

Valutarisico

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2009 circa € 77.661 (2008: € 119.682). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

		EUR	EUR	31 december 2009	31 december 2008
		vóór	valutaderivaten	EUR	EUR
				netto positie (na)	netto positie (na)
	EUR	426.471	54.278	480.749	366.221
	GBP	13.576	-16.872	-3.296	2.063
	JPY	5.062	-3.962	1.100	406
	USD	45.509	-29.389	16.120	1.000
	CAD	-9	-	-9	-
	CHF	4.480	-5.316	-836	-198
	SEK	873	-	873	1.738
	NOK	331	-	331	576
	HKD	282	-	282	460
	DKK	7.961	-	7.961	10.220
	AUD	-403	-	-403	679
	Overige	-	-	-	46.699
		504.133	-1.261	502.872	429.864

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars. Over beursgenoteerde derivaten wordt geen kredietrisico gelopen.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en

settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de vastrentende waarden naar sector weergegeven:

	2009	2008
	EUR	EUR
Nederlandse overheidsinstellingen	18.262	11.502
Buitenlandse overheidsinstellingen	179.513	155.662
Financiële instellingen	30.383	18.656
Andere instellingen	72.729	72.594
	300.887	258.414

De verdeling van vastrentende waarden naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

	2009 EUR	2008 EUR
Mature markets	297.692	258.414
Emerging markets	3.195	-
	300.887	258.414

Beleggingen waarvan de uitgevende partij is gevestigd in Azië (exclusief Japan), Latijns Amerika of Rusland worden gerekend tot de regio 'Emerging Markets'.

Beleggingen uit de beleggingsportefeuille waarvan van uitgevende partijen in overige landen zijn gevestigd, worden gerekend tot beleggingen in 'Mature markets'.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt het volgende overzicht gegeven:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
AAA	158.257	52,6	135.236	52,3
AA	27.650	9,2	63.888	24,7
A	76.103	25,3	27.519	10,6
BBB	11.078	3,7	3.714	1,4
BB	412	0,1	-	0,1
Overig	27.387	9,1	28.057	10,9
	300.887	100	258.414	100

Verzekeringstechnische risico (actuariële risico's)

Langlevensrisico

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen.

De ontwikkeling in levensverwachting gaat sneller dan enkele jaren geleden werd voorzien. Daarom is in de voorziening een opslag opgenomen ten opzichte van de eerder vastgestelde grondslagen (de Prognosetafel 2005-2050 van het Actuarieel Genootschap (AG), gecorrigeerd voor de ervaringssterfte).

Volgens de AG-prognosetafel GM/GV 2000-2050 met als vertrekpunt prognosejaar 2007-2012. De sterftেকansen zijn verlaagd in verband met de afwijking van de verzekerdensterfte ten opzichte van de gehele bevolking. Daarboven geldt, in afwachting van de publicatie van een nieuwe AG prognosetafel, een opslag van 4,5% voor verbeterde toekomstige overlevenskansen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het fonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet her te verzekeren.

Indexatierisico (actuariële risico's)

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is. Het beleid en de ambitie inzake indexatie en toeslagverlening is weergegeven in de toelichting van de post 'Indexering en overige toeslagen'.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het fonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal of welke meer dan 5% van de beleggingscategorie waartoe de belegging behoort, uitmaakt.

Dit betreft per 31 december 2009 de volgende posten (percentage ten opzichte van het totaal van de vastrentende waarden in 2009 respectievelijk 2008):

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Duitsland	41.689	14	44.676	17
Frankrijk	44.035	15	32.046	12
Italie	38.847	13	41.407	16
Nederland	15.168	5	10.041	4
Denemarken	8.285	3	-	-
Griekenland	8.331	3	10.514	4
Oostenrijk	7.582	3	9.665	4
	163.937	56	148.349	57

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt, dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekent inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- Putopties op aandelen: dit betreft al dan niet beursgenoteerde opties waarmee het fonds het neerwaartse koersrisico van de aandelenportefeuille kan beperken. Voor deze opties wordt bij de verwerving een premie betaald die onder meer afhankelijk is van het actuele koersniveau van de onderliggende index, de looptijd van de opties en de uitoefenprijs van de opties.
- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.
- Swaption: Een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip. Doel is het beheren van het renterisico.
- Credit Default Swaps (CDS): dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij het risico op het niet nakomen van de rente- en aflossingsverplichtingen op een bedrijfsobligatie wordt geruild tegen een vaste risicovergoeding. Het is ook mogelijk dat het fonds zo'n vergoeding ontvangt om juist het risico te willen lopen. Met behulp van deze instrumenten kan de blootstelling naar bedrijven in de vastrentende waarden portefeuille worden beheerd.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2009:

type contract	contractomvang EUR	actuele waarde activa EUR	actuele waarde passiva EUR
Forward (valutatermijn- contracten)	60.502	-	-1.262
Overige derivaten	1.140	11	-4
		11	-1.266

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2008:

type contract	contractomvang EUR	actuele waarde activa EUR	actuele waarde passiva EUR
Forward (valutatermijn contracten)	56.039	3.085	-1.950
Overige derivaten	800	-	-13
		3.085	-1.963

8.5.9 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Per jaareinde lopen er geen ontvangen zekerheden en garanties.

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (v/h Interpolis Pensioenbeheer B.V.). Deze overeenkomst loopt tot en met 31 december 2012. Het fonds heeft ook een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. (v/h Interpolis Vermogensbeheer B.V.) en Syntrus Achmea Vastgoed B.V. (v/h Achmea Vastgoed B.V.), welke loopt tot en met 31 december 2014. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingssystematiek. Deze systematiek bestaat zowel uit vaste als variabele componenten. De kosten voor pensioenbeheer voor 2009 bedragen ongeveer € 666.666,-, voor vermogensbeheer

€ 547.000 en de kosten voor het vastgoedbeheer bedragen in 2009 ongeveer € 291.000,-.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	2009 EUR	2008 EUR
Private equity	2.969	3.284
	2.969	3.284

Deze verplichtingen zullen naar verwachting in het volgende boekjaar nagenoeg geheel worden afgewikkeld.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het fonds en heeft het fonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

Class actions

Tegen Koninklijke Olie/Shell lopen verschillende juridische procedures. In Amerika loopt een class action, echter het fonds heeft er voor gekozen om uit de class action te stappen en onder aanvoering van ABP een eigen procedure te starten. Inmiddels heeft deze procedure geleid tot een schikkingsovereenkomst. In november 2008 vond een hoorzitting plaats voor het Gerechtshof van Amsterdam. Eind mei 2009 verklaarde het Hof de schikkingsovereenkomst algemeen verbindend. Dit betekent dat het fonds de zogenoemde claimformulieren kan gaan indienen om voor betaling in aanmerking te komen. De verwachting is dat de uitkeringen in 2011 zullen plaatsvinden.

Voorts geldt de overgangsmaatregel (zie hoofdstuk 4) dat deelnemers geboren tussen 1950 en 1985, die onafgebroken deelnemer waren sinds 31 december 2005, krijgen onder voorwaarden een verhoging van de aanspraak ouderdomspensioen over verleden diensttijd.

Verstreckte zekerheden en garanties

Per jaareinde lopen er geen verstreckte zekerheden en garanties.

8.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

8.6.1 Premiebijdragen risico fonds

	2009 EUR	2008 EUR
Werkgeversgedeelte	12.599	10.751
Werknemersgedeelte	6.751	5.789
FVP bijdragen	81	75
	19.431	16.615

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 16,0% (2008: 16,0%) van de loonsom voor werknemers geboren vóór 1950. Voor werknemers geboren vanaf 1950 bedraagt de totale bijdrage van werkgever en werknemers 25,50% (2008: 25,55%).

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2009 EUR	2008 EUR
Kostendekkende premie	23.493	15.387
Feitelijke premie	19.431	16.615
Gedempte premie	20.884	18.176

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2009 gepubliceerd door DNB). Het bestuur heeft de gedempte premie vastgesteld op 4% rekenrente. Uit het overzicht blijkt dat de feitelijke premie lager is dan de gedempte premie. De feitelijke premie is derhalve niet kostendekkend. Dit is toe te rekenen aan de pensioenregeling voor deelnemers, geboren voor 1950. Deze deelnemers hebben nog een regeling gericht op een pensioendatum van 60 jaar met de bijbehorende overgangsmaatregelen. Deze deelnemers zullen in de komende jaren met pensioen gaan. Over een aantal jaren zullen dus alle deelnemers vallen onder de het pensioenreglement met een pensioendatum van 65 jaar.

Als rekening wordt gehouden met de vrijval van solvabiliteit uit uitkeringen is deze wel kostendekkend.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2009	2008
	EUR	EUR
Kosten pensioenopbouw	18.574	11.517
Pensioenuitvoeringskosten	852	762
Mutatie TV voor excassokosten	107	239
Solvabiliteitsopslag	3.960	2.869
	23.493	15.387

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten. De mutatie technische voorziening voor de excassokosten is dit jaar voor het eerst apart in deze tabel opgenomen. De solvabiliteitsopslag wordt berekend door het percentage vereist vermogen per 31 december 2009 (20,9%) te vermenigvuldigen met de kosten pensioenopbouw.

8.6.2. Beleggingsresultaten risicofonds

	directe beleggings- opbrengsten	indirecte beleggings- opbrengsten	kosten van vermogensbeheer	totaal
2009	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoedbeleggingen	3.582	-2.656	-	926
Aandelen	2.289	25.481	-	27.770
Vastrentende waarden	11.239	12.891	-	24.130
Derivaten	1	-1.579	-	-1.578
Overige beleggingen	-17	334	-	317
Kosten vermogensbeheer	-	-	1.042	-1.042
	17.094	34.471	1.042	50.523

	directe beleggings- opbrengsten	indirecte beleggings- opbrengsten	kosten van vermogensbeheer	totaal
2008	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoedbeleggingen	3.519	-351	642	2.526
Aandelen	2.576	-60.464	655	-58.543
Vastrentende waarden	10.635	-1.384	-	9.251
Derivaten	-1	373	9	363
Overige beleggingen	40	209	59	190
Valutaresultaten	16.769	-61.617	1.365	-46.213
	16.769	-64.260	1.365	-48.856

De kosten van vermogensbeheer worden in mindering gebracht op de directe en indirecte opbrengsten.

8.6.3 Overige baten

	2009	2008
	EUR	EUR
Mutatie voorziening VUT verplichtingen	111	216
Intrest	404	386
Andere baten	28	59
	543	661

8.6.4 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

8.6.5 Indexering en overige toeslagen

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van indexering en overige toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald. Het pensioenfonds streeft er tevens naar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Door een reglementswijziging is de datum van de toeslagverlening verschoven van oktober naar januari hierdoor bedraagt de indexering voor 2008 0%.

In onderstaande tabel is de gerealiseerde indexatie ten opzichte van de ambitie weergegeven:

Deelnemerscategorie		Indexatie 2009	Indexatie 2008	Indexatie 2007
		%	%	%
Actieve deelnemers	Ambitie	3,1%	0%	1,5%
	Realisatie	0%	0%	1,5%
Pensioengerechtigden	Ambitie	3,1%	0%	1,5%
	Realisatie	0%	0%	1,5%
Gewezen deelnemers	Ambitie	3,1%	0%	1,5%
	Realisatie	0%	0%	1,5%

Deelnemerscategorie		Indexatie 2006	Indexatie 2005	Indexatie 2004
		%	%	%
Actieve deelnemers	Ambitie	1,4%	0,9%	1,9%
	Realisatie	1,4%	0,5%	1,1%
Pensioengerechtigden	Ambitie	1,4%	0,9%	1,9%
	Realisatie	1,4%	0,9%	1,9%
Gewezen deelnemers	Ambitie	1,4%	0,9%	1,9%
	Realisatie	1,4%	0,9%	1,9%

Deelnemerscategorie		Indexatie 2003
		%
Actieve deelnemers	Ambitie	3,6%
	Realisatie	0,0%
Pensioengerechtigden	Ambitie	3,6%
	Realisatie	1,8%
Gewezen deelnemers	Ambitie	3,6%
	Realisatie	1,8%

8.6.6 Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 2,544% (2008: 4.696%), zijnde €11.344 (2008: €15.635).

Het rentepercentage is afgeleid van de eenjaarsrente uit de rentetermijnstructuur per begin van het boekjaar zoals gepubliceerd door DNB.

8.6.7 Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

8.6.8 Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

8.6.9 Pensioenuitkeringen

	2009	2008
	EUR	EUR
Ouderdompensioen	5.985	5.444
Prepensioen	4.645	4.096
Partnerpensioen	2.398	2.218
Wezenpensioen	58	48
Invaliditeitspensioen	193	212
Afkopen	82	94
VUT uitkering	98	-
Overig	18	-10
	13.477	12.102

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 418 (2008: € 406) per jaar (de afkoopgrens) overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

8.6.10 Pensioenuitvoeringskosten

	2009	2008
	EUR	EUR
Bestuurskosten	83	53
Administratiekostenvergoeding	645	596
Controle- en advieskosten (excl. accountantskosten)	46	28
Accountantskosten	28	31
Contributies en bijdragen	38	46
Overig	12	8
	852	762

De accountantskosten, zoals hierboven opgenomen als onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2009	2008
	EUR	EUR
Controle van de jaarrekening	28	28
Andere controle opdrachten	-	3
	28	31

8.6.11 Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De pensioenuitvoering is volledig uitbesteed aan Syntus Achmea Pensioenbeheer.

8.6.12 Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, overige kosten bestuur en overige bestuurskosten 2009: € 64 (2008: € 41). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

8.6.13 Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

8.6.14 Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds.

De wijziging van de voorziening door toepassing van deze mogelijke te verwachten nieuwe sterftegrondslagen is als volgt:

	2009 EUR
Voorziening per 31 december 2009 op oude sterftegrondslagen	450.667
Wijziging actuariële uitgangspunt toekomstige overlevingskansen	20.289
Wijziging actuariële uitgangspunt niet uitgekeerde pensioenen	210
Voorziening per 31 december 2009 op nieuwe sterftegrondslagen	471.166

Door de overgang op de mogelijk te verwachten nieuwe grondslagen stijgt de voorziening met 4,5%.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het

bestuur van het fonds. Het effect van deze schattingswijzigingen is verantwoord in het resultaat van het verslagjaar. De methode voor de waardering van niet uitgekeerde pensioenen is dit jaar veranderd. Het gaat hier om gewezen deelnemers die ouder zijn dan 65 jaar en aan wie geen pensioen wordt uitgekeerd, bijvoorbeeld als gevolg van het ontbreken van gegevens. De waardering voor de voorziening van deze groep deelnemers is verzaamd, met name doordat kan worden verwacht dat door de instelling van het Pensioenregister in de toekomst meer van dergelijk pensioenen opgevraagd zullen worden.

8.6.15 Overige wijzigingen in de voorziening voor pensioenverplichtingen

	2009 EUR	2008 EUR
Resultaat op kanssystemen		
Sterfte	-522	-87
Arbeidsongeschiktheid	238	-1
Mutaties	-521	-770
Totaal resultaat op kanssystemen	-805	-858
Overig	10	-493
Totaal overige resultaten	10	-493
Totaal overige wijzigingen in de voorziening	-795	-1.351

8.6.16 Saldo overdracht van rechten

	2009	2008
	EUR	EUR
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	17.115	-111
Uitgaande waardeoverdrachten	-54	388
Subtotaal	17.061	277
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	-15.327	114
Onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen	89	-184
Totaal overige resultaten	-15.238	-70
Saldo overdracht van rechten	1.823	207

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

8.6.17 Overige laten

	2009	2008
	EUR	EUR
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	34	217
Interest	2	
VUT uitkeringen		198
Andere lasten	3	
	39	415

8.6.18 Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

8.6.19 Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek heeft de jaarrekening 2009 vastgesteld.

De Meern, 23 juni 2010

H. Hofstee
voorzitter

P.C.M. Duijndam
secretaris

8.7 Overige gegevens

8.7.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

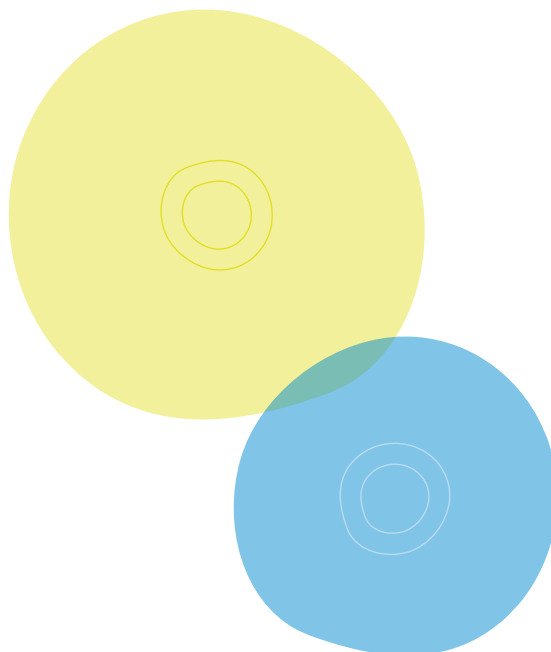
Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2009 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

8.7.2 Gebeurtenissen na balansdatum

De bevolking in Nederland leeft steeds langer. Deze ontwikkeling in levensverwachting gaat nog sneller dan slechts enkele jaren geleden werd voorzien. Gevolg hiervan is dat de huidige AG prognosetafels 2005-2050 waarop de sterftegronddslagen voor het fonds zijn gebaseerd, niet meer voldoen. DNB en de accountant zijn van mening dat in de jaarrekening 2009 rekening moet worden gehouden met de verbetering van overlevingskansen. Op advies van de adviserend actuaris heeft het bestuur besloten om een opslag voor langer leven van 4,5% te hanteren op de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening 2009.

Deze opslag is een schatting en gebaseerd op sterfteprognoses van het CBS uit 2008 bij gelijkblijvende ervaringssterfte. Wanneer deze nieuwe AG Prognosetafel wordt gepubliceerd is op het moment van het verschijnen van dit jaarverslag nog niet bekend. De verhoging van de voorziening pensioenverplichting met 4,5% leidt tot een daling van de dekkinggraad.

8.8 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek te Utrecht is aan Towers Watson B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2009.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn 'Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen' heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking

nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 128 (kostendekkende premie), 129 (premiëkorting) en 132 (vereist eigen vermogen). Ik heb geen aanwijzingen dat niet voldaan is aan artikel 135 (prudent-person).

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. De feitelijk ontvangen premie over boekjaar 2009 is lager dan de minimaal te ontvangen bijdrage en is daarmee niet kostendekkend.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek is naar mijn mening niet voldoende, vanwege het reservetekort.

Nieuwegein, 23 juni 2010

H.A.J. Lohmann AAG
verbonden aan
Towers Watson B.V.

8.9 Accountantsverklaring

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek te Utrecht bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 Pensioenwet. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de

jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de stichting. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de stichting heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

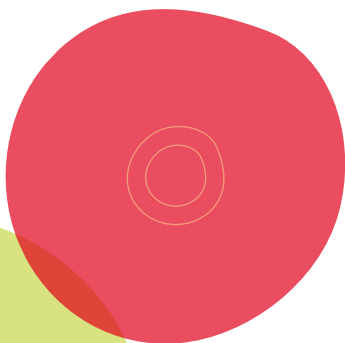
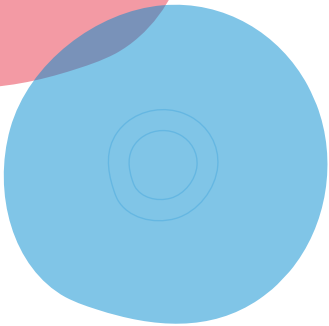
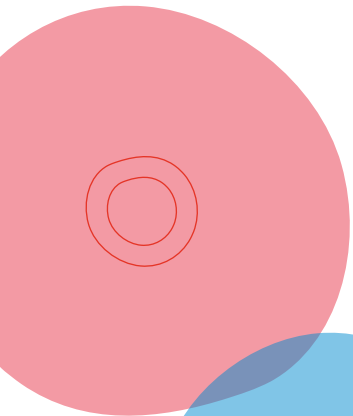
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 Pensioenwet.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

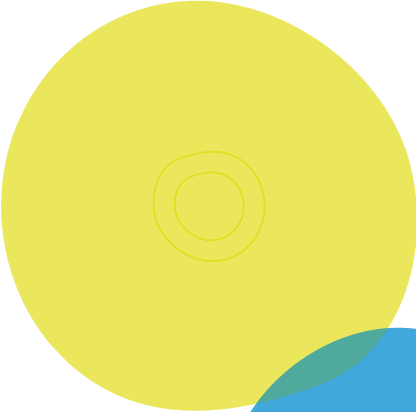
Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 23 juni 2010
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlagen

Bijlage 1 Samenstelling bestuurlijke commissies

Beleggingsadviescommissie

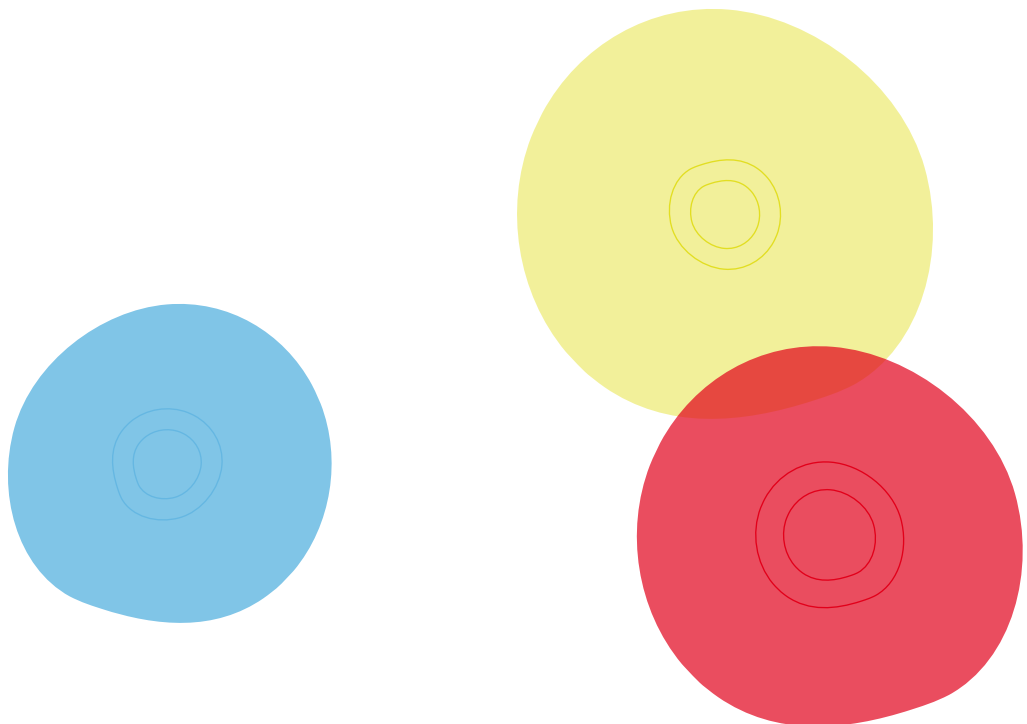
Samenstelling op 31 december 2009:

- De heer H. Hofstee
- De heer P.C.M. Duijndam
- De heer C.M.A. van Riet

Commissie dienstverlening

Samenstelling op 31 december 2009:

- De heer H. Hofstee
- De heer P.C.M. Duijndam

Bijlage 2 Meerjarenoverzicht

	2009	2008	2007	2006	2005
Aantallen					
Gefactureerde werkgevers	719	727	656	645	676
Gefactureerde deelnemers	4.526	4.347	4.214	4.348	4.271
Gewezen deelnemers	6.486	6.244	5.820	5.693	5.538
Aantal werkgevers ultimo	696	610	598	567	645
Aantal deelnemers ultimo	4.104	3.993	3.851	3.362	3.758
Gepensioneerden					
Ouderdomspensioen	865	687	594	579	538
Partnerpensioen	405	433	364	309	328
Wezenpensioen	36	41	27	26	33
Arbeidsongeschiktheidspensioen	65	64	66	68	66
Prepensioen	219	186	160	133	94
Franchise regeling 2001	14.609	14.215	13.801	-	-
Franchise regeling 2006	10.303	10.025	9.819	-	-
Premiepercentage regeling 2001					
Ouderdoms- en partnerpensioen	16,0%	16,0%	16,0%	16,0%	13,5%
Prepensioen	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-	-	-	-	0,4%
Premiepercentage regeling 2006					
Ouderdoms- en partnerpensioen	25,5%	25,5%	25,5%	25,5%	-
Opbouwpercentage per dienstjaar regeling 2001					
Prepensioen	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
Ouderdomspensioen	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Partnerpensioen	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%
Opbouwpercentage per dienstjaar regeling 2006					
Ouderdomspensioen	2,05%	2,05%	2,05%	2,05%	-
Partnerpensioen	1,435%	1,435%	1,435%	1,435%	-
Toeslag op pensioen en pensioenaanspraken					
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	0%	0%	1,5%	1,4%	0,9%
Actieve deelnemers	0%	0%	1,5%	1,4%	0,5%

	2009 (o.b.v. FTK)	2008 (o.b.v. FTK)	2007 (o.b.v. FTK)	2006 (o.b.v. APP)	2005 (o.b.v. APP)
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie	19.431	16.615	16.087	15.627	14.887
Kostendeckende premie	23.493	15.387	16.279	17.103	17.671
Gedempte premie	20.884	18.176	17.125	17.103	-
Pensioenuitvoeringskosten	852	762	750	701	584
Uitkeringen	13.477	12.102	10.664	9.260	8.278
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	510.547	437.356	482.492	469.628	442.677
Pensioenverplichtingen	471.166	445.077	338.910	358.770	356.077
Gemiddelde interest van verplichtingen	4,2%	3,9%	4,9%	4,0%	3,7%
Aanwezige dekkingsgraad (in %)	108%	98%	142%	131%	124%
Vereiste dekkingsgraad (in %)	121%	121%	124%	126%	123%
Beleggingsportefeuille					
Vastgoedbeleggingen	68.956	65.785	58.443	53.857	51.200
Aandelen	119.985	92.200	137.898	145.751	120.100
Vastrentende waarden	307.423	264.524	275.861	257.447	238.800
Derivaten	606	3.579	-	-	-
Overige beleggingen	7.168	4.987	-	-	15.800
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement in %	11,6%	-9,8%	2,0%	4,9%	11,2%
Benchmark in %	11,7%	-8,9%	2,7%	5,5%	10,9%
Performance	0,85	0,76	-0,33	-0,25	0,50
Z-score	0,17	-0,49	-0,51	-0,39	0,24

Bijlage 3 Volumeveranderingen

Aantal pensioengerechtigden

Aantal pensioengerechtigden, gesplitst naar categorie en gemiddelde leeftijd

	2009	gemiddelde leeftijd	2008	gemiddelde leeftijd
Ouderdompensioen	865	72	687	72
· mannen	721	72	598	71
· vrouwen	144	71	98	72
Partnerpensioen	405	70	433	67
· mannen	33	60	37	58
· vrouwen	372	71	395	71
Wezenpensioen	36	17	41	19
Prepensioen	219	62	186	62
Arbeidsongeschiktheidspensioen	65	51	64	50

De hoogte van het jaarlijkse ouderdompensioen was gemiddeld € 8.897,- (in 2008 € 8.888, -). Het partnerpensioen bedroeg gemiddeld € 5.788,- (in 2008: € 5.793,-) en het wezenpensioen € 1.325,- (in 2008: € 1.386,-).

De cijfers zijn afhankelijk van de in de bedrijfstak doorgebrachte diensttijd en het genoten salaris. Per dienstjaar bouwt een werknemer aan ouderdompensioen 2,00% of 2,05% van het salaris op.

De hoogte van het jaarlijkse arbeidsongeschiktheidspensioen was gemiddeld € 3.073,- (in 2008: € 3.070,-).

Afkoop van het pensioen

De grens voor afkoop kleine pensioenen is in 2009 verhoogd naar € 417,74 (2008: € 406,44). In 2009 werd het ouderdompensioen in 34 gevallen afgekocht (in 2008: 49 keer).

Individuele waardeoverdracht

Het fonds werkt mee aan individuele waardeoverdracht bij wisseling van dienstverband. Het doel hiervan is de bestrijding van pensioenbreuk en het voorkomen van versnippering van pensioenaanspraken bij deelnemers en gewezen deelnemers.

In 2009 handelde het fonds 12 inkomende en 10 uitgaande waardeoverdrachten af. In 2008 waren dat er respectievelijk 14 en 30.

Pensioenopbouw tijdens werkloosheid

Deelnemers die werkloos zijn geworden komen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een bijdrage voor de voortzetting van de opbouw van hun pensioenaanspraken. Deze bijdrage wordt verstrekt door de Stichting FVP.

In 2009 ontving het fonds voor 30 werkloze deelnemers betalingen van de Stichting FVP (in 2008: 35).

Pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

Voor deelnemers die vanaf 1 januari 2006 arbeidsongeschikt zijn geworden, wordt de pensioenopbouw vanaf de eerste WAO-of WIA-dag, geheel of gedeeltelijk, zonder verdere premiebetaling voortgezet, mits daartoe binnen één jaar na aanvang van de WAO/WIA door de deelnemer een verzoek aan het fonds is gedaan.

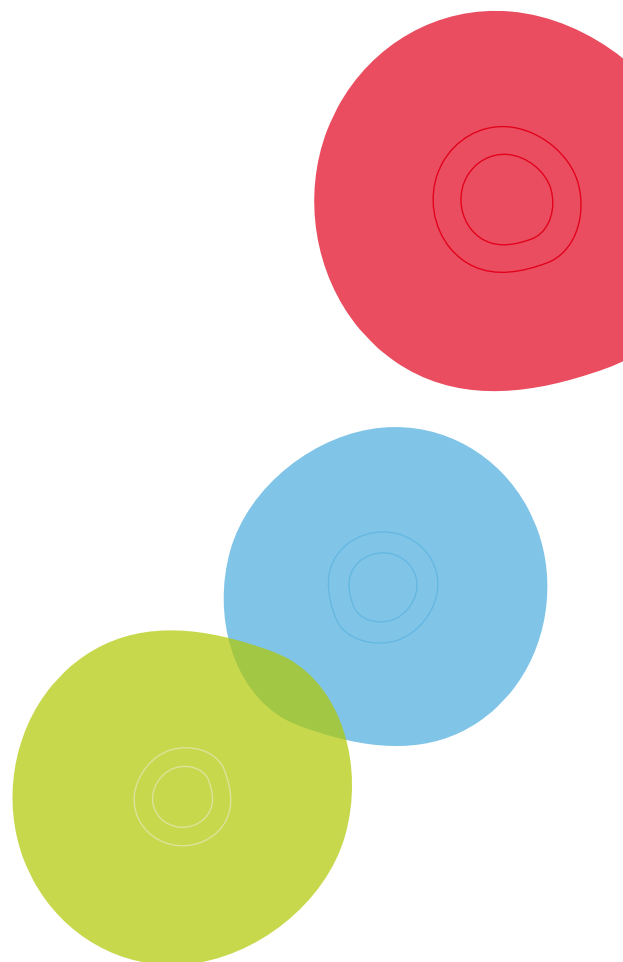
De hoogte van de pensioenopbouw is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:

Arbeidsongeschiktheid	Pensioenopbouw
80-100%	100%
65-80%	72,5%
55-65%	60%
45-55%	50%
35-45%	40%

Voor deelnemers die vóór 1 januari 2006 arbeidsongeschikt zijn geworden is de WAO-regeling nog van toepassing. Hiervoor gelden de volgende (aanvullende) percentages:

Arbeidsongeschiktheid	Pensioenopbouw
80-100%	100%
65-80%	72,5%
55-65%	60%
45-55%	50%
35-45%	40%
25-35%	30%
15-25%	20%

Het fonds gaat uit van de laatst bekende pensioengrondslag. Deze regeling had in 2009 betrekking op 178 deelnemers (2008: 180).

Mutatieoverzicht

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschikte deelnemers	Pensioen-trekkend	Totaal
Stand per 1 januari 2009	3.864	6.244	129	1.161	11.398
Toetreding / hertoetreding	194	362	-	88	644
Pensionering	-56	-51	-7	108	-6
Arbeidsongeschiktheid	-5	-2	7	-	-
Revalidering	2	-	-2	-	-
Overlijden	-8	-17	-2	-29	-56
Waardeoverdracht	-3	-8	-	-	-11
Afkoop emigratie / klein pensioen	-6	-29	-	-14	-49
Beëindiging tijdelijke uitkering	-	-	-	-4	-4
Overige oorzaken	-3	-13	-	-4	-20
Stand per 31 december 2009	3.979	6.486	125	1.306	11.896

Toelichting bij het overzicht

Deelnemers: de ultimo stand betreft de werknemers die op 31 december vanwege een dienstverband in de bedrijfstak of vanwege vrijwillige voortzetting deelnemer zijn.

Arbeidsongeschikte deelnemers: het aantal betreft deelnemers die alleen pensioen opbouwen vanwege de regeling van premievrije opbouw wegens arbeidsongeschiktheid. Het kan dan gaan om volledige arbeidsongeschiktheid of om gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid en geen dienstverband in de branche.

Gepensioneerden: het aantal betreft de periodieke pensioen-uitkeringen. Deelnemers die 65 worden, worden afgeboekt met de mutatie pensionering bij 'Deelnemers', 'Gewezen deelnemers' of 'Arbeidsongeschikte deelnemers'. Vervolgens worden deze deelnemers met dezelfde mutatie opgeboekt bij 'Gepensioneerden'. De mutatie toetredingen bij 'Gepensioneerden' betreft dus niet deelnemers die pensioneren, maar alleen de ingang van het nabestaanden- en wezenpensioen.

Afkoop: wanneer een deelnemer of gewezen deelnemer 65 wordt en zijn pensioen direct wordt afgekocht, wordt deze afkoop vermeld in de kolom 'Deelnemers' of 'Gewezen deelnemers'. Een afkoop van het nabestaanden- en wezenpensioen staat vermeld in de kolom 'Gepensioneerden'.

Waardeoverdrachten: bij de waardeoverdrachten staan in dit mutatieoverzicht alleen de uitgaande waardeoverdrachten vermeld. Deelnemers met een inkomende waardeoverdracht hebben geen invloed op het aantal.'

Bijlage 4 Begrippenlijst

ABTN (Actuariële en bedrijfstechische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

APP (Actuariële Principes Pensioenfondsen)

Regelgeving omtrent de financiering van pensioenen, wordt gevolgd door nFTK.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Chinese Wall

Denkbeeldige scheidingswanden tussen diverse afdelingen van financiële instellingen. Op de grond van deze Chinese muren moet voorkomen worden dat de (koers)gevoelige informatie te vroeg bij bepaalde afdelingen terechtkomt.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Deleveraging

De poging om de financiële hefboom te verminderen door schulden terug te betalen

Deposito

Tegood bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Engagement trajecten

Het centrale middel in het Verantwoord Beleggen beleid van het pensioenfonds is engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Om deze dialoog gestructureerd en gedegen uit te voeren worden er een aantal stappen ondernomen, het engagement traject. Bij deze stappen worden ondermeer thema's vastgesteld, onderzoek uitgevoerd, voorlopers en achterblijvers op het thema geïdentificeerd en doelstellingen en tijdslijnen vastgesteld.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

Gemiddelde interest verplichtingen

Rente volgens de rente-termijnstructuur (RTS) per 31 december 2009 die hoort bij de gemiddeld duration (gemiddelde duur van de verplichtingen) van het (totale) fonds.

Global Compact schendingen

Het gedrag en de ontplooiende activiteiten van een onderneming kunnen op gespannen voet staan met internationale verdragen of richtlijnen. Om een kader te hebben voor deze verdragen en richtlijnen hanteert het pensioenfonds als uitgangspunt het UN Global Compact. Dit zijn tien principes gerelateerd aan de thema's mensen- en arbeidsrechten, het milieu en anticorruptie. Deze principes vinden hun oorsprong in breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele verklaring van de rechten van de mens en de conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).

Om te bepalen wanneer een voorval als een schending van het UN Global Compact beschouwd kan worden is er aantal criteria gedefinieerd. Dit om het oordeelsvormingsproces te structureren. Gekeken wordt er ondermeer of er sprake is van nalatigheid door de onderneming, of dat een voorval te wijten is aan bewust handelen. Of het voorval een incident is of één in een reeks van voorvallen. Of een onderneming maatregelen heeft genomen betrokkenheid te voorkomen en/of schade te beperken of te herstellen. Het oordeel of een onderneming een grens heeft overschreden en daarmee de principes van het UN Global Compact schendt wordt genomen door een onafhankelijk onderzoeksbureau.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

SterfTEGRONDSLAG

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Swaption

Een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheek.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek
Postbus 3183, 3502 GD Utrecht
Telefoon: 030 245 39 22
www.pensioentandtechniek.nl
Tandtechniekpensioen@interpolis.nl

